

राप्ती सोनारी गाउँपालिका
गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय
अमेर्या बाँके
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

401
तारु बहादुर पौडेल
आध्यक्ष

राप्ती सोनारी राजपत्र

राप्ती सोनारी गाउँपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड ०९ संख्या ०२ मिति २०८२/०४/०९

भाग २

राप्ती सोनारी गाउँपालिकाले बनाएको तल लेखिएको बमोजिमको
कार्यविधि सर्वसाधारणको जानकारीका लागि प्रकाशन गरिएको छ।

संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण कार्यविधि, २०८२

हाउस वार्ड नं. ०३
अध्यक्ष

कार्यपालिका स्वीकृत मिति २०८२/०३/०८
प्रमाणीकरण मिति २०८२/०४/०९

संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण कार्यविधि,
२०८२

गाउँ कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति : २०८२/०३/०८

प्रस्तावना :

राप्ती सोनारी गाउँपालिकाको अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने विषयसँग सम्बन्धित योजना, कार्यक्रम तथा आयोजना सम्बन्धी प्रस्तावको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सम्बन्धी अध्ययन, प्रतिवेदन तयारी, स्वीकृति, प्रस्ताव कार्यान्वयन तथा अनुगमन प्रक्रियालाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन वाञ्छनीय भएकोले, गाउँ कार्यपालिकाले वातावरण तथा प्राकृतिक श्रोत संरक्षण ऐन, २०७७ को दफा ६६ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यो कार्यविधि बनाएको छ ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

- (१) यो कार्यविधिको नाम "संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण कार्यविधि, २०८०" रहेको छ ।
- (२) यो कार्यविधि प्रचलित सङ्घीय कानूनले गाउँपालिकाको अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने भनी तोकिएको विषयसँग सम्बन्धित विकास निर्माण कार्य वा आयोजना कार्यान्वयन गर्ने सरकारी, अर्धसरकारी, गैर सरकारी, समुदायमा आधारित संस्था र व्यक्ति वा कम्पनीको हकमा समेत लागू हुनेछ । र
- (३) यो कार्यविधि गाउँपालिकाको स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भएको मितिदेखि लागू हुनेछ ।

49
तुलु बहादुर पौडेल
अध्यक्ष

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

- (क) "ऐन" भन्नाले गाउँपालिकाको वातावरण तथा प्राकृतिक श्रोत संरक्षण ऐन, २०७७ सम्झनु पर्छ ।
- (ख) "कार्यपालिका" भन्नाले गाउँ कार्यपालिका सम्झनु पर्छ ।
- (ग) "कार्यसूची" भन्नाले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नको लागि यस कार्यविधि बमोजिम स्वीकृत कार्यसूची सम्झनु पर्छ ।
- (घ) "कार्यालय" भन्नाले गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय र सो अन्तर्गत वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी विषय हेर्ने शाखा/एकाईलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ङ) "गाउँपालिका" भन्नाले राप्ती सोनारी गाउँपालिका सम्झनु पर्छ ।
- (च) "प्रस्ताव" भन्नाले विद्यमान वातावरणीय अवस्थामा परिवर्तन ल्याउन सक्ने किसिमको विकास कार्य, भौतिक क्रियाकलाप वा भू-उपयोगमा कुनै परिवर्तन गर्ने कुनै योजना, आयोजना वा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा तयार गरिएको प्रस्ताव सम्झनु पर्छ ।
- (छ) "प्रस्तावक" भन्नाले प्रस्ताव स्वीकृतिको लागि निवेदन दिने वा प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न स्वीकृति प्राप्त व्यक्ति वा सरकारी, अर्धसरकारी वा गैरसरकारी निकाय वा संस्था सम्झनु पर्छ ।
- (झ) "प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण" भन्नाले कुनै प्रस्तावको कार्यान्वयन गर्दा सो प्रस्तावले वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पार्ने वा नपार्ने सम्बन्धमा यकीन गर्नुका साथै त्यस्तो प्रभावलाई कुनै उपायद्वारा निराकरण वा न्यूनीकरण गर्नका लागि अवलम्बन गरिने उपायको सम्बन्धमा विश्लेषणात्मक रूपमा गरिने अध्ययन तथा मूल्याङ्कन सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) "वातावरण" भन्नाले प्राकृतिक, साँस्कृतिक र सामाजिक प्रणाली, आर्थिक तथा मानवीय क्रियाकलाप र यिनका अवयवहरू तथा ती अवयवहरूको बीचको अन्तरक्रिया तथा अन्तरसम्बन्ध सम्झनु पर्छ ।
- (ट) "वातावरणीय अध्ययन" भन्नाले कुनै प्रस्तावको कार्यान्वयन गर्दा त्यसबाट वातावरणमा पर्ने सकारात्मक तथा प्रतिकूल प्रभावहरूको जानकारी सकलन, समिच्छा, प्रतिकूल प्रभाव निराकरण वा न्यूनीकरण गर्नको लागि अवलम्बन गरिने उपायका सम्बन्धमा

गरिने संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्झनु पर्छ ।

- (ठ) "वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन" भन्नाले संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धमा तयार गरिएको प्रतिवेदन सम्झनु पर्छ ।
- (ड) "वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन" भन्नाले कुनै प्रस्तावको कार्यान्वयन गर्दा सो प्रस्तावले वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पार्ने वा नपार्ने सम्बन्धमा यकीन गर्नुका साथै त्यस्तो प्रभावलाई कुनै उपायद्वारा निराकरण वा न्यूनीकरण गर्नका लागि अवलम्बन गरिने उपायको सम्बन्धमा विस्तृत रूपमा गरिने अध्ययन तथा मूल्याङ्कन सम्झनु पर्छ ।
- (ढ) "व्यवसायिक कार्ययोजना" भन्नाले प्रस्तावकले कार्यान्वयन गर्ने विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्ने बाहेकका आयोजना वा कार्यक्रममा हुने लगानी र प्रतिफलको विश्लेषण सहितको कार्ययोजना सम्झनु पर्छ ।
- (ण) "विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन" भन्नाले प्रस्तावकले कार्यान्वयन गर्ने विकास निर्माणसँग सम्बन्धित परियोजनाको प्राविधिक र आर्थिक पक्षहरू विश्लेषण गरिएको विस्तृत प्रतिवेदन सम्झनु पर्छ ।
- (त) "संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन" भन्नाले कुनै प्रस्तावको कार्यान्वयन गर्दा त्यसबाट वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव निराकरण वा न्यूनीकरण गर्नको लागि अवलम्बन गरिने उपायको सम्बन्धमा संक्षिप्त रूपमा गरिने अध्ययन सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद - २

प्रस्ताव छनौट तथा कार्यसूची सम्बन्धी व्यवस्था

३. प्रस्ताव छनौट तथा सूची तयार गर्ने:

(१) कार्यालयले स्वीकृत बार्षिक कार्यक्रम तथा कार्ययोजनाको आधारमा वातावरणीय अध्ययन आवश्यक पर्ने विकास निर्माण सम्बन्धी कार्य वा आयोजना तथा कार्यक्रम पहिचान गरी सूची तयार गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सूचीमा स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा ६२ (क) बमोजिम गाउँपालिका क्षेत्रभित्र गरिने स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवं माटोजन्य वस्तुको विक्री सम्बन्धी कार्य समेत समावेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम वातावरणीय अध्ययन आवश्यक पर्ने आयोजना तथा कार्यक्रमको पहिचान तथा सूची तयार गर्दा सङ्घीय वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को आधारमा संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनका लागि छुट्टाछुट्टै सूची तयार गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको सूची तयार गर्दा यस कार्यविधिको अनुसूची-१ मा उल्लिखित सीमा (श्रेसहोल्ड) अनुसार गर्नु पर्नेछ ।

(५) कार्यालयले वातावरणीय अध्ययन गर्नुपर्ने आयोजना वा कार्यक्रमको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन वा व्यवसायिक कार्ययोजना तयार भए पश्चात वातावरणीय अध्ययन गर्ने गराउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम वातावरणीय अध्ययन गर्दा अनुसूची-२ मा उल्लिखित वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी प्रवाह चित्र, प्रभाव पहिचान तथा अध्ययन सूची र औजारको प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।

४. कार्यसूची तयारी तथा स्वीकृति गर्नुपर्ने:

(१) प्रस्तावकले संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययनको लागि अनुसूची -३ र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको लागि अनुसूची -४ बमोजिमको ढाँचामा प्रत्येक आयोजना वा कार्यक्रमको लागि छुट्टाछुट्टै कार्यसूची तयार गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तयार गरिएको कार्यसूची स्वीकृतिको लागि वातावरण विषय हेर्ने शाखा/एकाईमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम पेश भएको कार्यसूची स्वीकृतिका लागि पेश गर्नुअघि विषयसँग सम्बन्धित शाखाको राय सुझाव सहित पेश गर्नुपर्नेछ ।

(४) उपदफा (२) बमोजिम पेश भएको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी कार्यसूची भए प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सम्बन्धी कार्यसूची भए प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत मार्फत अध्यक्षले आवश्यक जाँचबुझ गरी पेश भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र स्वीकृत गर्नु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) को प्रयोजनको लागी दिन गणना गर्दा थप कागजात माग गरेकोमा त्यस्तो कागजात प्राप्त भएको मितिबाट र कुनै विषयमा थप स्पष्ट गर्न लेखि पठाएकोमा त्यस्तो विषयमा स्पष्ट भई आएको मितिबाट गणना गरिनेछ ।

(६) उपदफा (४) बमोजिम कार्यसूची स्वीकृत गर्दा दफा १४ को उपदफा (१) बमोजिम गठित प्राविधिक समितिको सिफारिशमा गर्नु पर्नेछ ।

५. सार्वजनिक सुनुवाई गर्नुपर्ने:

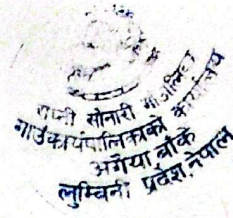
(१) प्रस्तावकले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट प्रभावित हुने क्षेत्रमा प्रस्तावको बारेमा सार्वजनिक सुनुवाईको आयोजना गरी राय सुझाव सङ्कलन गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सार्वजनिक सुनुवाई गर्दा प्रस्तावकले प्रभावित स्थानीय समुदाय, वन उपभोक्ता समूह गठन भएको भए सो

समूहका प्रतिनिधि, वडा अध्यक्ष वा वडा समितिका प्रतिनिधिको रोहवरमा गराउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने प्रयोजनका लागि प्रस्तावकले सोको मिति, समय, स्थान र आयोजना तथा कार्यक्रमको सम्बन्धमा प्रचार प्रसार गर्नको लागि स्थानीय पत्रपत्रिका, रेडियो वा अन्य सञ्चार माध्यमको प्रयोग गर्नुका साथै सम्बन्धित वडा कार्यालय र आयोजना क्षेत्रको कुनै सार्वजनिक स्थलमा सूचना समेत टाँस गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम गरिने सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रममा आयोजना तथा कार्यक्रमबाट प्रभावित क्षेत्रका नागरिक, समुदाय तथा महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक तथा

40/1
तस्वीर
अध्ययन

जोखिम रहेका वर्गको सहभागिता सुनिश्चित गर्न प्रस्तावकले उपदफा (२) बमोजिमको सूचना स्थानीय पत्रपत्रिका, रेडियो र अन्य सञ्चार माध्यमबाट सम्भव भएसम्म स्थानीय भाषामा समेत प्रचार प्रसार गर्नु पर्नेछ ।

(५) प्रस्तावकले आयोजना तथा कार्यक्रमले समेट्ने भौगोलिक क्षेत्रको आधारमा आवश्यकता अनुसार एकभन्दा बढी स्थानमा सार्वजनिक सुनुवाईको आयोजना गर्नु पर्नेछ ।

(६) यस दफा बमोजिम आयोजना गरिएको सार्वजनिक सुनुवाईमा भएको उपस्थिति, सुनुवाईबाट प्राप्त सुझाव, तस्वीर तथा श्रव्य-दृश्य सामग्री समेत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा संलग्न गर्नु पर्नेछ ।

(७) सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम सम्बन्धी विस्तृत ढाँचा तथा प्रक्रिया -५ मा उल्लेख भएबमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - ३

प्रतिवेदन तयारी तथा स्वीकृति सम्बन्धी व्यवस्था

६. वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारी: (१) दफा ४ को उपदफा (२) बमोजिम स्वीकृत कार्यसूची र दफा ५ बमोजिम आयोजना हुने सार्वजनिक सुनुवाईबाट प्राप्त सुझाव समेतको आधारमा प्रस्तावकले प्रत्येक आयोजना तथा कार्यक्रमको लागि छुट्टाछुट्टै वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्नेछ ।

(२) संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको ढाँचा अनुसूची -६ तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा अनुसूची -७ मा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम प्रतिवेदन तयार गर्दा प्रस्तावकले प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने गाउँपालिका वा त्यस क्षेत्रका सम्बन्धित सरोकारवाला निकाय व्यक्ति वा संस्थालाई सो प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावको सम्बन्धमा सात दिनभित्र लिखित सुझाव उपलब्ध गराउन अनुसूची -८ बमोजिमको ढाँचामा कार्यालय, शैक्षिक संस्था, स्वास्थ्य संस्था वा कुनै सार्वजनिक स्थलमा सूचना टाँस गरी मुचुल्का तयार गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको सूचना कुनै एक स्थानीय पत्रपत्रिकामा प्रकाशन गरी आफ्नो वेबसाइट भएमा सोमा समेत प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

तय्य वहादुर पौडेल
अध्यक्ष

- (५) उपदफा (३) र (४) बमोजिम सूचना टाँस वा प्रकाशन भएकोमा सो सम्बन्धमा कसैको रायसुझाव भए सूचनामा उल्लिखित अवधिभित्र सम्बन्धित प्रस्तावकलाई आफ्नो राय सुझाव दिन सकिनेछ ।
- (६) दफा ४ को उपदफा (३) बमोजिम स्वीकृत कार्यसूची तथा उपदफा (१) बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्दा प्रस्तावकले डेस्क अध्ययन, स्थलगत भ्रमण, अवलोकन र प्रभाव क्षेत्रका लक्षित समुदाय तथा सरोकारवालासँग अन्तरक्रिया गरी तथ्याङ्क तथा सूचना संकलन गर्नु पर्नेछ ।
- (७) उपदफा (१) बमोजिमको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा प्रस्तावकले प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने क्रममा वातावरणमा पर्नसक्ने सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरी तथा नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणको लागि अपनाउन सकिने विभिन्न विकल्पहरूको विस्तृत विश्लेषण गरी त्यस्ता विकल्पहरूमध्ये वातावरणीय दृष्टिकोणले प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न उपयुक्त हुने विकल्प र सो विकल्प कार्यान्वयन गर्न सकिने आधार र कारण समावेश गर्नु पर्नेछ ।
- (८) प्रस्तावकले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्दा अनुसूची -९ मा उल्लिखित विज्ञ मार्फत तयार गर्नु पर्नेछ ।
- (९) उपदफा (८) बमोजिम वातावरणीय अध्ययन कार्यमा संलग्न विज्ञहरू स्थलगत अध्ययन, अवलोकन, राय परामर्श र अन्तरक्रियाका लागि आयोजना तथा कार्यक्रमको प्रस्तावित स्थलमा अनिवार्य रूपमा उपस्थित हुनु पर्नेछ ।
- (१०) वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी कार्यसूची तथा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन नेपाली भाषामा तयार गर्नु पर्नेछ । तर कार्यसूची तथा प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिने प्राविधिक शब्दावलीको लागि नेपाली भाषा प्रयोग गर्दा शब्दको आशयमा नै तात्विक फरक पर्ने भएमा त्यस्ता शब्द अंग्रेजी भाषामा उल्लेख गर्न यस व्यवस्थाले बाधा पुरयाएको मानिने छैन ।
- (११) उपदफा (१०) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि विदेशी लगानी भएका प्रस्तावको हकमा तयार गरिने वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन र कार्यसूची नेपाली वा अङ्ग्रेजी भाषामा तयार गर्न सकिनेछ ।
- (१२) उपदफा (११) बमोजिम अध्ययन प्रतिवेदन र कार्यसूची अङ्ग्रेजी भाषामा तयार पारिएको अवस्थामा सोको कार्यकारी सारांश सहितको संक्षिप्त प्रतिवेदन नेपाली भाषामा समेत तयार गर्नु पर्नेछ ।

रमेश खड्का
अध्यक्ष

(१३) प्रस्तावकले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्दा वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ तथा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ ले तोकेअनुसारको मापदण्ड र गुणस्तर कायम हुने गरी यस कार्यविधिले निर्धारण गरेको ढाँचामा तयार गर्नु पर्नेछ ।

(१४) वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयारी सम्बन्धी व्यवस्था प्रचलित सङ्घीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुनेछ ।

७. अध्ययन प्रतिवेदनको स्वीकृति:

(१) दफा ६ बमोजिम तयार गरिएको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत मार्फत अध्यक्ष समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) अध्यक्षले उपदफा (१) बमोजिम पेश भएको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय प्रतिवेदन उपर अध्ययन, विश्लेषण तथा पुनरावलोकनको लागि दफा १४ को उपदफा (१) बमोजिम गठित प्राविधिक समितिमा पठाउनु पर्नेछ ।

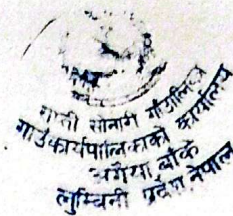
(३) प्राविधिक समितिले उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त भएको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन उपर आवश्यक अध्ययन, परामर्श, जाँचबुझ, विश्लेषण तथा पुनरावलोकन गरी स्वीकृतिको लागि सिफारिश गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम प्राविधिक समितिको सिफारिशको आधारमा प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा कुनै उल्लेख्य प्रभाव पर्ने नदेखिएमा आवश्यकता अनुसार प्रस्तावकले पालना गर्नुपर्ने शर्त तोकी संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन भए अध्यक्षले र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन कार्यपालिकाले स्वीकृत गर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम प्रतिवेदन स्वीकृत गर्दा प्रतिवेदन पेश भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र स्वीकृत गर्नु पर्नेछ ।

(६) उपदफा (५) को प्रयोजनको लागी दिन गणना गर्दा थप कागजात माग गरेकोमा त्यस्तो कागजात प्राप्त भएको मितिबाट र कुनै विषयमा थप स्पष्ट गर्न लेखि पठाएकोमा त्यस्तो विषयमा स्पष्ट भई आएको मितिबाट गणना गरिनेछ ।

(७) उपदफा (३) बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको अध्ययन तथा जाँचबुझ गर्दा त्यस्तो प्रस्तावको थप वातावरणीय अध्ययन गर्नुपर्ने देखिएमा संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययनको हकमा प्रारम्भिक

तत्पश्चात्
अध्यक्ष

वातावरणीय परीक्षण गर्न अध्यक्षले र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको हकमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्ने गरी कार्यपालिकाले आदेश दिन सक्नेछ ।

(८) उपदफा (७) अनुसार दिइएको आदेश अनुसार प्रस्तावकले थप अध्ययन गरी प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन कार्यपालिका समक्ष पुनः पेश गर्नु पर्नेछ ।

(९) उपदफा (८) बमोजिमको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नुपूर्व प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सम्बन्धी कार्यसूची अध्यक्षबाट र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी कार्यसूची प्रदेश कानूनले तोकेको निकायबाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ ।

८. प्रतिवेदन परिमार्जन गर्न सकिने:

(१) संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन स्वीकृत भई सकेपछि सो प्रतिवेदनमा भौतिक पूर्वाधार, डिजाइन तथा क्षमता र स्वरूपमा परिमार्जन गर्नुपर्ने वा संरचना स्थानान्तरण वा फेरबदल गर्नुपर्ने भएमा वा आयोजना तथा कार्यक्रम क्षमता घटेमा वा रुख कटान संख्यामा थपघट गर्नुपर्ने भएमा कार्यपालिकाले त्यस्तो वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन परिमार्जन गर्न स्वीकृति दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि दफा ७ को उपदफा (६) बमोजिम संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन गरिएकोमा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गरिएकोमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने आदेश दिएको अवस्थामा परिमार्जन सम्बन्धी व्यवस्था लागू हुने छैन ।

परिच्छेद - ४

प्रस्ताव कार्यान्वयन तथा अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था

९. प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्नु पर्ने:

(१) प्रस्तावकले संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन स्वीकृत भएको मितिले तीन वर्षभित्र त्यस्तो प्रस्ताव कार्यान्वयन प्रारम्भ गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि विशेष परिस्थिति सिर्जना भई सो अवधिभित्र प्रस्तावको कार्यान्वयन हुन नसक्ने अवस्था उत्पन्न भएमा प्रस्तावकले संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययनको

हकमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत समक्ष र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको हकमा अध्यक्ष समक्ष स्पष्ट कारण खुलाई म्याद थपका लागि निवेदन दिनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त भएको निवेदन उपर संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन भए प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन भए अध्यक्षले दफा १५ को उपदफा (१) बमोजिमको प्राविधिक समितिबाट जाँचबुझ गराई व्यहोरा मनासिव देखेमा आफ्नो राय सहित कार्यपालिकामा पेश गर्नुपर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम पेश भएको निवेदनको व्यहोरा मनासिव देखेमा कार्यपालिकाले वढीमा दुई वर्षको अवधि थप गर्न सक्नेछ।

(५) उपदफा (१) वा (४) बमोजिमको अवधिभित्र प्रस्ताव कार्यान्वयन प्रारम्भ नगर्ने प्रस्तावकले त्यस्तो प्रस्तावको पुनः वातावरणीय अध्ययन गराई स्वीकृतिको लागि पेश गर्नु पर्नेछ।

१०. वातावरणीय व्यवस्थापन योजना:

(१) प्रस्तावकले प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्नुअघि अनुसूची -१० बमोजिमको ढाँचामा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गर्नु पर्नेछ।

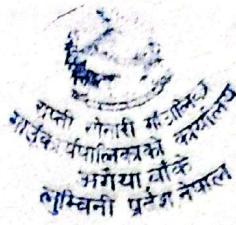
(२) उपदफा (१) बमोजिम वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गर्दा वातावरणीय सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरी हुने र नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने क्रियाकलापहरूमध्ये आयोजना निर्माणको क्रममा र आयोजना सम्पन्न भएपछि अबलम्बन गर्ने क्रियाकलापहरू समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा निरोधात्मक, सुधारात्मक र क्षतिपूर्ति सम्बन्धी क्रियाकलापहरू समेत प्रस्ताव गर्नु पर्नेछ।

(४) वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गर्दा प्रस्तावकले आयोजना कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रारम्भिक, मध्यकालीन र दीर्घकालीन सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरी र नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणको लागि अबलम्बन गर्नुपर्ने विधि र प्रक्रिया समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ।

(५) वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा प्रस्तावित कार्यहरू सञ्चालन गर्न लाग्ने लागतलाई विस्तृत आयोजना प्रतिवेदनमा उल्लेख भएकोमा सोको क्रियाकलाप र लागत प्रस्तावकले वातावरण व्यवस्थापन योजनामा समावेश गर्नु पर्नेछ।

(६) प्रस्तावकले वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा उल्लिखित क्रियाकलापलाई आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि तयार गरिने लागत अनुमानमा नै समावेश गर्नु पर्नेछ।

407
तस् बहादुर चौडेल
अध्यक्ष

(७) उपदफा (१) बमोजिम तयार गरेको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन प्रारम्भ भएपछि प्रस्तावकले कार्यान्वयनको अवस्थाको प्रतिवेदन प्रत्येक छ महिनामा कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(८) गाउँपालिकाले आफूले गरेको अनुगमन तथा निरीक्षणको प्रतिवेदन प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले एक्काईस दिनभित्र प्रदेश कानूनले तोकेको निकायमा पठाउनु पर्नेछ ।

(९) उपदफा (८) बमोजिम पेश गरेको प्रतिवेदनलाई सात दिनभित्र कार्यालयको सूचना पाटी तथा वेबसाईट माफत सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

११. प्रस्ताव कार्यान्वयन अनुगमन तथा प्रतिवेदन:

(१) प्रस्ताव कार्यान्वयनको अनुगमन गर्दा प्रारम्भिक एवम् प्रक्रिया अनुगमन, नियमपालन अनुगमन तथा प्रभावको अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।

(२) प्रस्तावको प्रारम्भिक अनुगमन गर्दा आयोजना वा कार्यक्रमको निर्माण कार्य शुरु गर्नुभन्दा अगावै निर्माणस्थल र वरपरका आधारभूत वातावरणीय पक्षको सर्वेक्षण गर्नु पर्नेछ ।

(३) प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट भएका वातावरणीय परिवर्तन पत्ता लगाउन कार्यक्रम तथा आयोजना निर्माण र सञ्चालनका क्रममा त्यस क्षेत्रको जनस्वास्थ्य, पर्यावरणीय, सामाजिक र आर्थिक अवस्था लगायतका सूचकहरूको मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ ।

(४) प्रस्तावकले वातावरण संरक्षण सम्बन्धी मापदण्डको पालना गरेको छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्न वातावरणीय गुणस्तरका विशेष सूचक वा प्रदूषणको अवस्थाको बारेमा आवधिक वा लगातार अनुगमन गरी अभिलेख राख्नु पर्नेछ र यसरी अनुगमन गर्दा वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा प्रस्तावित विषयहरू समेत समावेश गर्नु पर्नेछ ।

(५) प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट सिर्जना हुने सकारात्मक र नकारात्मक प्रभाव, वातावरण संरक्षणका लागि प्रस्तावकले पालना गर्नुपर्ने विषयहरू तथा वातावरणीय प्रभावकारिताको अनुगमन सम्बन्धी सूचकहरू समेत प्रतिवेदनमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिमका प्रत्येक सूचकलाई कसले र कुन विधि वा तरिकाबाट अनुगमन गर्ने हो सो समेत खुलाउनु पर्छ र यस्तो विधि भरपर्दो, सजिलो र आयोजना स्थलमा कार्यरत जनशक्तिले अवलम्बन गर्नसक्ने खालको हुनु पर्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिमको कार्य प्रस्तावकसँग उपलब्ध जनशक्तिले गर्न सक्ने अवस्था नभएमा आवश्यकता अनुसार बाह्यस्रोतबाट पूर्ती गरी सम्पादन गर्ने व्यवस्था प्रस्तावकले मिलाउनु पर्नेछ ।

(८) आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनको विभिन्न चरणका लागि सूचकको प्रकृति हेरी वातावरणीय अनुगमन गर्ने समय तालिका समेत प्रतिवेदनमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।

(९) उपदफा (१) बमोजिम प्रस्ताव कार्यान्वयन प्रारम्भिक अनुगमन, प्रभाव अनुगमन तथा नियमपालन अनुगमन सम्बन्धी ढाँचा अनुसूची-११ मा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१२. अनुगमन सम्बन्धी जिम्मेवारी:

(१) संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सम्बन्धी अध्ययन प्रस्तावको कार्यान्वयनको स्वःअनुगमन गर्ने जिम्मेवारी प्रस्तावक स्वयंको हुनेछ ।

(२) प्रस्तावकले प्रत्येक छ महिनामा उपदफा (१) बमोजिम स्वःअनुगमन गरी तयार गरेको प्रतिवेदन गाउँपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) गाउँपालिका स्वयं प्रस्तावक भएको वा अन्य प्रस्तावकबाट कार्यान्वयन गरिने प्रस्तावको अनुगमनका लागि कार्यपालिकाले देहाय बमोजिमको अनुगमन समिति गठन गर्नेछः-

क) उपाध्यक्ष	- संयोजक
ख) वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समितिको संयोजक	- सदस्य
ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	- सदस्य
घ) योजना तथा पूर्वाधार विकास शाखा वा एकाई प्रमुख	-
सदस्य	
ङ) वातावरण निरीक्षक	- सदस्य
च) वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन शाखा/एकाई प्रमुख	-सदस्य
सचिव	

(४) समितिले जिल्लास्थित वन कार्यालय, सम्बन्धित निकाय प्रमुख तथा प्रतिनिधि वा विषय विज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(५) अनुगमन समितिले दफा ११ बमोजिम अनुगमन गरी तयार पारिएको प्रतिवेदन तीस दिनभित्र कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(६) कार्यपालिकाले अनुगमनबाट देखिएका समस्या तथा सुझाव कार्यान्वयनको लागि प्रस्तावकलाई आदेश दिन सक्नेछ र यसरी दिएको आदेशको पालना गर्नु प्रस्तावकको कर्तव्य हुनेछ ।

१३. कार्यान्वयनमा रोक लगाउन सक्ने:

(१) यस कार्यविधि तथा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रचलित सङ्घीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत नगराई वा स्वीकृत भएभन्दा फरक हुने गरी प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न गराउन हुँदैन ।

(२) कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले उपदफा (१) विपरितको कार्य गरेको पाइएमा संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन वा प्रारम्भिक वातावरणीय प्रतिवेदन भए कार्यपालिकाले प्रस्ताव कार्यान्वयनमा रोक लगाउनेछ र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको हकमा प्रदेश सरकारको सम्बन्धित निकायमा सिफारिश गर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम कुनै प्रस्ताव कार्यान्वयनमा रोक लगाइएकोमा त्यसरी रोक लगाइएको कारणबाट क्षति पुग्न गएमा प्रस्तावकले सो बापत कुनै किसिमको क्षतिपूर्तिको दावी गर्न पाउने छैन ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि कार्यान्वयनमा रोक लगाइएको आयोजनाको प्रस्तावकले प्रचलित ऐन बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत गराएमा वा स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन बमोजिम आयोजना कार्यान्वयनमा सुधार गरेमा लगाइएको रोक सम्बन्धित निकायले फुकुवा गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद - ५

विविध

१४. प्राविधिक समिति गठन गर्ने:

(१) संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सम्बन्धी कार्यसूची तथा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत गर्नुअघि प्राविधिक पक्षहरूको अध्ययन, विश्लेषण र पुनरावलोकन गरी सिफारिश गर्न कार्यपालिकाले देहाय बमोजिमको प्राविधिक समिति गठन गर्नेछ :-

क) योजना तथा प्राविधिक शाखा वा इकाई प्रमुख

— संयोजक

- ख) आयोजना तथा कार्यक्रमसँग सम्बन्धित क्षेत्रको विषयको विज्ञ - सदस्य
ग) वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन विषय हेर्ने शाखा/एकाई प्रमुख -सदस्य सचिव

(२) समितिले आवश्यकता अनुसार वन कार्यालय, सम्बन्धित विषयगत निकायका प्रमुख तथा प्रतिनिधि वा विषय विज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रित गर्न सक्नेछ ।

१५. गुनासो सुनुवाई गर्ने दायित्व:

- (१) आयोजना तथा कार्यक्रमको वातावरणीय, आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक सवालसँग सम्बन्धित प्रभावित व्यक्ति तथा समुदायको चासो, शिकायत तथा गुनासो प्राप्त गर्ने, सम्बोधन र कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने प्रयोजनका लागि गुनासो सुनुवाई संयन्त्रको व्यवस्था गर्ने दायित्व प्रस्तावकको हुनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम व्यवस्था भएको संयन्त्रमा गुनासो सुन्ने अधिकारी तथा गुनासो सम्बोधन समिति लगायत अन्य उपयुक्त व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम गुनासो सुनुवाई अधिकारीको व्यवस्था नभएको अवस्थामा गुनासो सुनुवाई अधिकारीको जिम्मेवारी स्वतः आयोजना प्रमुखको हुनेछ ।
- (४) उपदफा (१) बमोजिम गुनासो सुनुवाई सम्बन्धी व्यवस्था गर्न कार्यपालिकाले उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा तीन सदस्यीय गुनासो सम्बोधन समिति गठन गर्न सक्नेछ ।
- (५) उपदफा (२) बमोजिमको गुनासो सुनुवाई संयन्त्रले परियोजना वा प्रस्तावसँग सम्बन्धी वातावरणीय, आर्थिक, सामाजिक एवम् साँस्कृतिक चासो तथा सवालहरु बारे आवाज प्रस्तुत गर्न र सम्बोधन गर्न समयबद्ध तथा पारदर्शी कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।
- (६) प्रस्तावकले प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रमको विषयमा वडा तथा गाउँपालिका स्तरमा सचेतनामूलक अभियान सञ्चालन गरी प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रमले सम्बोधन गर्नुपर्ने प्रभावितहरुको हक अधिकार र गुनासो सम्बोधन गर्ने संयन्त्रको बारेमा समुदाय तथा सरोकारवालालाई सुसूचित गराउनु पर्नेछ ।
- (७) गुनासो सम्बोधन समिति तथा गुनासो सुन्ने अधिकारीको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:

- क) वातावरणीय तथा सामाजिक अवरोध, सम्पत्तिको प्राप्ति, अधिकार, क्षतिपूर्ति र सहायता सम्बन्धमा प्रभावितहरूलाई सहयोग गर्ने,
- ख) प्रभावित व्यक्तिहरूको गुनासो प्राप्त गर्ने, अभिलेख राख्ने, वर्गीकरण गर्ने, प्राथमिकता निर्धारण गर्ने,
- ग) गुनासो प्राप्त भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र सम्बोधन गरी सम्बन्धित र गाउँपालिकालाई जानकारी गराउने,
- घ) गुनासो सम्बोधन सम्बन्धी निर्णय प्रक्रियामा असन्तुष्ट पक्षको पृष्ठपोषणलाई सुनिश्चित गर्ने,
- ड) प्रस्तावकले तोके बमोजिमका र समितिले आवश्यक देखेका अन्य कामहरू गर्ने।

१६. प्राविधिक सहयोग लिन सक्ने: आयोजना वा कार्यक्रमका लागि गरिने वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी कार्य गाउँपालिकाको आन्तरिक जनशक्तिबाट गर्न संभव नभएको अवस्थामा सम्बन्धित विषय विज्ञहरू वा व्यवसायिक परामर्शदाताको सहयोग लिन सकिनेछ ।

१७. प्रचलित कानून लागू हुने: यस कार्यविधिमा भएको व्यवस्था प्रचलित कानूनसँग बाँझिएमा प्रचलित कानूनको व्यवस्था लागू हुनेछ ।

अनुसुची - १

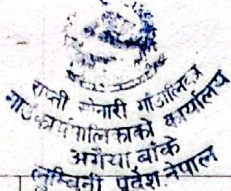
(दफा ३ को उपदफा (४) सँग सम्बन्धित)

गाउँपालिकाको अधिकार क्षेत्रका संभाव्य प्रस्तावहरूको वातावरणीय अध्ययनको सीमा (शिसहोल्ड)

प्रस्तावको विषय क्षेत्र	वातावरणीय अध्ययन	प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन
वन र वृक्षारोपण	२० हेक्टरसम्मको क्षेत्रफलमा नयाँ बनस्पति उद्यान, वन वीउ वगैचा र प्राणी उद्यान (चिडियाखाना) निर्माण गर्ने वन संरक्षण क्षेत्र, मध्यवर्ती क्षेत्र वा वातावरण संरक्षण क्षेत्रमा नीजि बाहेकका जग्गामा स्थानीय सरकारले उपभोक्ता समूह मार्फत आयोजना निर्माण वा संचालन गर्ने	२० हेक्टर भन्दा बढीको क्षेत्रफलमा नयाँ बनस्पति उद्यान, वन वीउ वगैचा र प्राणी उद्यान (चिडियाखाना) निर्माण गर्ने तराईमा ५० देखि ५०० हेक्टरसम्म र पहाडमा ५० देखि २५० हेक्टरसम्मको क्षेत्रमा एकल प्रजातीका स्वदेशी विरवा एकै बलकमा वृक्षारोपण गर्ने सार्वजनिक बुट्यान क्षेत्रमा जडिबुटी वा सुगन्धित बनस्पतिको व्यवसायिक उत्पादनको लागि जडिबुटी केन्द्र स्थापना गर्ने	वन क्षेत्रमा फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्न ल्याण्डफिल साइट निर्माण तथा संचालन गर्ने तराईमा ५०० हेक्टर भन्दा बढी र पहाडमा २५० हेक्टर भन्दा बढीको क्षेत्रफलमा एकल प्रजातीका स्वदेशी विरवा एकै बलकमा वृक्षारोपण गर्ने
पर्यटन	१ हेक्टरसम्मको वन क्षेत्र अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्ने २५ देखि ५० वेडसम्मको होटल वा रिसोर्ट निर्माण, स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने	१ देखि ५ हेक्टरसम्मको वन क्षेत्र अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्ने ५१ देखि १०० वेडसम्मको होटल वा रिसोर्ट निर्माण, स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने माछा वा अन्य जलचर भएको कुनै नदी वा तालमा इञ्जिन जडित उपकरण र इन्धन ज्वलन गरी रयापिटिड कार्य वा क्रुज संचालन गर्ने ।	विद्युत प्रसारण लाइन बाहेक अन्य प्रयोजनका लागि ५ हेक्टरभन्दा बढी वन क्षेत्र प्रयोग गर्ने १०० वेडभन्दा बढी क्षमताको होटल वा रिसोर्ट स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने

सडक तथा यातायात	१०० मिटर लम्बाईसम्मको पुल निर्माण गर्ने	तालमा स्थापना हुने हाउस बोट (तैरने घर) संचालन गर्ने	
	स्थानीय सडक स्तरोन्नति गर्ने	१०० मिटरभन्दा बढी लम्बाईका पुल (झोलुङ्गे पुल समेत) निर्माण गर्ने २५ किलोमिटरसम्म लम्बाईको नयाँ सडक निर्माण गर्ने १ देखि ५ कि.मि. सम्मको केवलकार मार्ग निर्माण गर्ने ५ देखि ५० कि.मि. सम्मको रज्जुमार्ग निर्माण गर्ने	२५ कि.मि. भन्दा बढी लम्बाई हुने कुनै पनि नयाँ सडक निर्माण गर्ने ५ कि.मि. भन्दा लामो केवलकार मार्ग निर्माण गर्ने ५० कि.मि. भन्दा बढी रज्जुमार्ग निर्माण गर्ने
उर्जा, जलस्रोत र सिंचाई	१०० हेक्टरसम्म लिफ्ट सिंचाई आयोजना निर्माण गर्ने	सडक प्रयोजनका लागि १ देखि ३ किलोमिटरसम्म सुरङ्ग बनाउन चारपाइग्रे सवारी सञ्चालन हुने आकाशे पुल (प्लाई ओभर) निर्माण गर्ने सार्वजनिक यातायातको लागि मोनो रेलमार्ग सञ्चालन गर्ने	सडक प्रयोजनका लागि ३ किलोमिटर भन्दा बढी लम्बाईको सुरङ्ग बनाउने
		१०० हेक्टरभन्दा बढीको लिफ्ट सिंचाई आयोजना निर्माण गर्ने	बहुउद्देश्यीय जलाशयको निर्माण गर्ने
		तराई वा भित्री मधेशमा २०० देखि २,००० हेक्टरसम्मको क्षेत्र सिंचाई गर्ने	तराई वा भित्री मधेशमा २,००० हेक्टर भन्दा बढीको क्षेत्र सिंचाई गर्ने
		पहाडी उपत्यका र टारमा २५ देखि ५०० हेक्टरसम्मको क्षेत्र सिंचाई गर्ने	पहाडी उपत्यका र टारमा ५०० हेक्टर भन्दा बढीको क्षेत्र सिंचाई गर्ने
	पहाडी भिरालो पाखा वा पर्वतीय क्षेत्रमा २५ देखि २०० हेक्टरसम्मको क्षेत्रमा सिंचाई गर्ने	पहाडी भिरालो पाखो वा पर्वतीय क्षेत्रमा २०० हेक्टरभन्दा बढी क्षेत्र सिंचाई गर्ने	

	सिंचाईको पुनरुत्थान प्रणाली अन्तर्गत विद्यमान प्रणाली भित्रका सिंचाई आयोजनामा नयाँ हेडवर्क्स निर्माण वा मूल नहर परिवर्तन हुने कुनै पनि पुनरुत्थान आयोजना संचालन गर्ने	सिंचाईको पुनरुत्थान प्रणाली अन्तर्गत विद्यमान प्रणाली भित्रका सिंचाई आयोजनामा नयाँ हेडवर्क्स निर्माण वा मूल नहर परिवर्तन हुने कुनै पनि पुनरुत्थान आयोजना संचालन गर्ने	१०० जना भन्दा बढी स्थायी बसोबास भएका जनसंख्या विस्थापित गर्ने कुनै पनि जलस्रोत विकास कार्य गर्ने
	२५ देखि १०० जनासम्म स्थायी बसोबास भएका जनसंख्या विस्थापित गर्ने कुनै पनि जलस्रोत विकास कार्य गर्ने	२५ देखि १०० जनासम्म स्थायी बसोबास भएका जनसंख्या विस्थापित गर्ने कुनै पनि जलस्रोत विकास कार्य गर्ने	१०० जना भन्दा बढी स्थायी बसोबास भएका जनसंख्या विस्थापित गर्ने कुनै पनि जलस्रोत विकास कार्य गर्ने
	१० किलोमिटर भन्दा बढी लम्बाईको नदी नियन्त्रणको कार्य गर्ने	१० किलोमिटर भन्दा बढी लम्बाईको नदी नियन्त्रणको कार्य गर्ने	
६६ के.भि.सम्मको विद्युत प्रसारण लाइन आयोजनाको लागि वन क्षेत्रको प्रयोग गर्ने	१३२ के.भि. वा सोभन्दा बढी क्षमताको विद्युत प्रसारण लाइन निर्माण गर्ने	१३२ के.भि. वा सोभन्दा बढी क्षमताको विद्युत प्रसारण लाइन निर्माण गर्ने	विद्युत प्रसारण लाइन निर्माण बाहेक अन्य प्रयोजनको लागि ५ हेक्टरभन्दा बढी वन क्षेत्र प्रयोग गर्ने
	विद्यमान २२० के.भि. वा सो भन्दा बढी क्षमताको विद्युत प्रसारण लाइनबाट ट्याप गरी नयाँ आउटडोर सर्क्लेशन निर्माण गर्ने	विद्यमान २२० के.भि. वा सो भन्दा बढी क्षमताको विद्युत प्रसारण लाइनबाट ट्याप गरी नयाँ आउटडोर सर्क्लेशन निर्माण गर्ने	
	१ देखि ५० मेगावाट क्षमता सम्मको जलविद्युत उत्पादन आयोजना निर्माण गर्न,	१ देखि ५० मेगावाट क्षमता सम्मको जलविद्युत उत्पादन आयोजना निर्माण गर्न,	
	१५०० घनमिटर भन्दा बढी क्षमताको वायोप्यास प्लाण्ट निर्माण गर्ने	१५०० घनमिटर भन्दा बढी क्षमताको वायोप्यास प्लाण्ट निर्माण गर्ने	
	१ देखि १० मेगावाट क्षमतासम्मको सौर्य उर्जाबाट विद्युत उत्पादन आयोजना संचालन गर्ने	१ देखि १० मेगावाट क्षमतासम्मको सौर्य उर्जाबाट विद्युत उत्पादन आयोजना संचालन गर्ने	१० मेगावाट भन्दा बढी क्षमताको सौर्य उर्जाबाट विद्युत उत्पादन आयोजना संचालन गर्ने
	१ देखि १० मेगावाट क्षमतासम्मको वायु उर्जाबाट विद्युत उत्पादन आयोजना संचालन गर्ने	१ देखि १० मेगावाट क्षमतासम्मको वायु उर्जाबाट विद्युत उत्पादन आयोजना संचालन गर्ने	१० मेगावाट भन्दा बढी क्षमताको वायु उर्जाबाट विद्युत उत्पादन आयोजना संचालन गर्ने

Handwritten signature and date: १२/०५/२०७३

<p>आवास, भवन, वस्ती तथा शहरी विकास</p>	<p>७ देखी १० तल्ला वा १५.५ देखी २५ मिटरसम्म उचाईका भवन निर्माण गर्ने</p>	<p>३००० देखी ५००० वर्गमिटर क्षेत्रफलसम्मको Built up Area वा Floor area भएको आवासीय, व्यावसायिक, वा आवासीय र हुवै प्रकृति भएको भवन निर्माण गर्ने</p>	<p>२ मेगावाट भन्दा बढी क्षमताको जैविक उर्जाबाट विद्युत उत्पादन आयोजना सञ्चालन गर्ने</p>
<p>०.५ देखि २ मेगावाट क्षमतासम्मको जैविक उर्जाबाट विद्युत उत्पादन आयोजना सञ्चालन गर्ने</p>	<p>चिनी उद्योग क्षेत्रभित्रको उखु पेलीसकेपछि निस्कने खोरस्टा (Bagasse) बाट विद्युत सहउत्पादन (Co-generation) हुने आयोजना संचालन गर्ने</p>	<p>११ तला वा २५ मिटर भन्दा बढी र १६ तला वा ५० मिटरसम्म उचाई भएका भवन निर्माण गर्ने</p>	<p>१६ तला वा ५० मिटर भन्दा बढी उचाई भएका भवन निर्माण गर्ने</p>
<p>११ तला वा २५ मिटर भन्दा बढी र १६ तला वा ५० मिटरसम्म उचाई भएका भवन निर्माण गर्ने</p>	<p>५,००० देखी १०,००० वर्गमिटर क्षेत्रफलसम्मको Built up Area वा Floor area भएको आवासीय, व्यावसायिक, वा आवासीय र हुवै प्रकृतिको संयुक्त भवन निर्माण गर्ने</p>	<p>५,००० देखी १,००० जनासम्म एकैपटक आगमन वा निगमन हुने सिनेमा हल, थिएटर, सामुदायिक भवन रङ्गशाला, कन्सर्ट हल, स्पोर्ट्स कम्प्लेक्स निर्माण गर्ने</p>	<p>१०,००० वर्गमिटर क्षेत्रफलभन्दा बढीको Built up Area वा Floor area आवासीय, व्यावसायिक, वा आवासीय र हुवै प्रकृतिको संयुक्त भवन निर्माण गर्ने ।</p>
<p>१,००० देखी ५,००० वर्गमिटर क्षेत्रफलसम्मको Built up Area वा Floor area भएको आवासीय, व्यावसायिक, वा आवासीय र हुवै प्रकृतिको संयुक्त भवन निर्माण गर्ने</p>	<p>१,००० देखी २,००० जनासम्म एकैपटक आगमन वा निगमन हुने सिनेमा हल, थिएटर, सामुदायिक भवन रङ्गशाला, कन्सर्ट हल, स्पोर्ट्स कम्प्लेक्स निर्माण गर्ने</p>	<p>५ देखी १० हेक्टरसम्मको जग्गा विकास आयोजना सञ्चालन गर्ने</p>	<p>२,००० जना भन्दा बढी एकैपटक आगमन वा निगमन हुने सिनेमा हल, थिएटर, सामुदायिक भवन रङ्गशाला, कन्सर्ट हल, स्पोर्ट्स कम्प्लेक्स निर्माण गर्ने</p>
<p>५ देखी १० हेक्टरसम्मको जग्गा विकास आयोजना सञ्चालन गर्ने</p>	<p>१ हेक्टरसम्मको Hard Surface Payment को Bus Park वा Parking lot निर्माण गर्ने</p>	<p>१० देखी १०० हेक्टरसम्मको जग्गा विकास आयोजना सञ्चालन गर्ने</p>	<p>१०० हेक्टरभन्दा बढीको जग्गा विकास आयोजना सञ्चालन गर्ने</p>

	<p>५००० देखि १०,००० लिटरसम्म दैनिक पानीको प्रयोग हुने भवन निर्माण तथा संचालन गर्ने</p>	<p>१०,००० देखि २०,००० लिटरसम्म दैनिक पानीको प्रयोग हुने भवन निर्माण तथा संचालन गर्ने</p>	<p>२०,००० लिटर भन्दा बढी दैनिक पानीको प्रयोग हुने भवन निर्माण तथा संचालन गर्ने</p>
<p>उद्योग र व्यवसाय</p>	<p>वन बाहेक अन्य क्षेत्रमा १० हेक्टरसम्मको क्षेत्रमा औद्योगिक ग्राम स्थापना गर्ने दैनिक २५ मेट्रिक टनसम्म बालुवा प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्ने नदी नाला सतहबाट दैनिक १०० घनमिटर सम्म बालुवा, ग्रामेल, गिर्खा माटो निकाल्ने मेशिन उपकरणमा १ देखि ५ करोड रुपैया सम्म लगानी भएको बर्कसप (मर्मत संभार समेत) स्थापना तथा संचालन गर्ने</p>	<p>१ देखि ५ हेक्टरसम्मको क्षेत्रमा आवास विकास गर्ने २०,००० घनमिटरभन्दा बढी माटो पुर्ने तथा माटो काटी Site Develop गर्ने दैनिक १ मे.ट. भन्दा बढी चिया, कफी, जडिबुटी आदि प्रशोधन गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने दैनिक २५ मेट्रिक टनभन्दा बढी बालुवा प्रशोधन गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने दैनिक १००० मेट्रिक टनसम्म क्षमताको क्रसर उद्योग स्थापना गर्ने दैनिक १० मेट्रिक टन भन्दा बढी खाद्य पदार्थ उत्पादन गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने पाइपलाइन बाहेक व्यापारिक प्रयोजनको लागि प्रति सेकेण्ड १० लिटर भन्दा बढीको दरले पानी प्रशोधन गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने वार्षिक ३ करोड गोटासम्म उत्पादन क्षमता भएको पोलको इटा, टायल आदि बनाउने उद्योग स्थापना गर्ने दैनिक १० हजार भन्दा बढी Compressed Bricks Hollow Bricks/Blocks उत्पादन गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने</p>	<p>५ हेक्टरभन्दा बढी क्षेत्रमा आवास विकास गर्ने कृषि योग्य भूमिमा शहरीकरण गर्ने</p>

	Mosquito Repellent (झोल, क्वाइल, ट्याबलेट, लोसन), धुप आदि उत्पादन गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने		परम्परागत घरेलु उद्योग बाहेकका धागो तथा कपडा रङ्गाई वा धुलाई वा छपाई गर्ने उद्योग (गलैचा, पस्मिना समेत) स्थापना गर्ने		गाडी, मोटरसाईकल, अटोरिक्सा आदि तथा दैनिक १०० थान भन्दा बढी साइकल/रिक्सा (इन्धन वा विद्युत प्रयोग नगरी) एसेम्बलिङ गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने		१०० शैया भन्दा बढीको अस्पताल, नर्सिङ होम वा चिकित्सा व्यवसाय सञ्चालन गर्ने	
स्वास्थ्य	१६ देखी २५ शैयासम्मको अस्पताल, नर्सिङ होम वा चिकित्सा व्यावसाय सञ्चालन गर्ने		२६ देखी १०० शैयासम्मको अस्पताल, नर्सिङ होम वा चिकित्सा व्यावसाय सञ्चालन गर्ने		नदीनालाको सतहबाट दैनिक १०० देखी ३०० घ.मि.सम्म वालुवा, ग्राभेल र गिर्खा माटो निकाल्ने		नदीनालाको सतहबाट दैनिक ३०० घ.मि. भन्दा बढी वालुवा, ग्राभेल र गिर्खा माटो निकाल्ने	
खानी	२५ देखी ५० घनमिटर सम्म उत्खनन कार्य गर्ने		५० देखी १०० घनमिटर सम्म उत्खननको कार्य गर्ने		साधारण निर्माणमुखी ढुङ्गा, डेटोरिभिडुङ्गा, वालुवा, ग्राभेल, औद्योगिक माटो र साधारण माटो दैनिक ५० देखी १०० घनमिटर सम्म उत्खननको कार्य गर्ने		साधारण निर्माणमुखी ढुङ्गा, डेटोरिभिडुङ्गा, वालुवा, ग्राभेल, औद्योगिक माटो र साधारण माटोको लागि दैनिक ५०० घ.मि. भन्दा बढीको उत्खननको कार्य गर्ने	
कृषि तथा पशु			महानगर/उपमहानगर क्षेत्रभित्र तराईमा १ हेक्टरभन्दा बढी र अन्य ठाउँमा ०.५ हेक्टर भन्दा बढी क्षेत्रमा कृषि थोक बजार स्थापना गर्ने		अनुमती प्राप्त बधशाला निर्माण गर्ने		पहाडमा १ हेक्टरभन्दा बढी र तराईमा ५ हेक्टरभन्दा बढी राष्ट्रिय वन क्षेत्र कृषिको लागि प्रयोग गर्ने	
			३०,००० भन्दा बढी पंक्षीजाती पालनको लागि निर्माण कार्य गर्ने					

	१,००० भन्दा बढी ठुला चौपाया पालनको लागि निर्माण कार्य गर्ने	
	५,००० भन्दा बढी साना चौपाया (भेडा बाख्रा) पालनको लागि निर्माण कार्य गर्ने	
	२,००० भन्दा बढी बंगुरसुँगुर पालनको लागि निर्माण कार्य गर्ने	
	प्यारेण्ट र ग्रान्ड प्यारेण्ट कुखुरापालन तथा ह्याचरी सञ्चालन गर्न निर्माण गर्ने	
	म्याद नाघेका विपादी (सूचीत विपादीको हकमा मात्र) को भण्डारण तथा विसर्जन गर्ने	जीवनाशक विपादी (सूचीत विपादीको हकमा मात्र) प्लाण्ट स्थापना गर्ने
	दैनिक १०,००० भन्दा बढी क्षमताको दुग्ध प्रशोधन (दुधको परिकार समेत) उद्योग स्थापना गर्ने	
	१००० मेट्रिन टन भन्दा बढी भण्डारण क्षमता भएको कोल्ड स्टोरेज स्थापना गर्ने	
	दैनिक २ देखि १० मेट्रिक टनसम्म प्राइगारिक मल उत्पादन गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने	दैनिक १० मेट्रिक टन भन्दा बढी प्राइगारिक मल उत्पादन गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने
	सेफ इल्ड १०० लिटर प्रति सेकेण्ड (LPS) भन्दा बढीको सतही पानीको स्रोत र सो पानीको देखि ७५ प्रतिशत सम्म सुख्खा समयमा आपूर्ती गर्ने	सेफ इल्ड १०० लिटर प्रति सेकेण्ड (LPS) भन्दा बढी सतही पानीको स्रोत र सो पानीको ७५ प्रतिशत भन्दा बढी सुख्खा समयमा आपूर्ती गर्ने
खानेपानी तथा ढल निर्माण	प्रति सेकेण्ड १०० लिटर भन्दा बढीको दरले पानी प्रशोधन गर्ने	प्रति सेकेण्ड ५०० लिटर भन्दा बढी पानीको स्रोत उपयोग गर्ने खानेपानी स्रोत सम्बन्धी बहुउद्देश्यीय आयोजना सञ्चालन गर्ने

	<p>१ देखि ३ कि.मि.सम्मको सुरङ निर्माण गरी खानेपानी आयोजना सञ्चालन गर्ने</p> <p>खानेपानी आयोजना सञ्चालनको लागि २५ देखि १०० जनासम्म जनसंख्या विस्थापन गर्ने</p> <p>ट्रिटमेण्ट सहितको ढल निकास सिस्टम समावेश भएका खानेपानी आयोजना सञ्चालन गर्ने</p> <p>५० हजार देखि २ लाखसम्मको जनसंख्यालाई खानेपानी आपूर्ति गर्ने</p> <p>५० हजार देखि २ लाखसम्मको जनसंख्यालाई खानेपानी आपूर्ति गर्न नयाँ स्रोत जोड्ने</p> <p>वार्षिक १,००० देखि ५,००० टनसम्म फोहोर जमिनमा भर्ने</p>	<p>३ कि.मि. भन्दा बढीको सुरङ निर्माण गरी खानेपानी आयोजना सञ्चालन गर्ने</p> <p>खानेपानी आयोजना सञ्चालनको लागि १०० जना भन्दा बढी जनसंख्या विस्थापन गर्ने</p> <p>जैविक तथा रासायनिक प्रदुषण हुने स्रोत वा तिनबाट प्रभावित हुन सक्ने भूमिगत जलश्रोतको उपयोग गर्ने</p> <p>२ लाखभन्दा बढी जनसंख्यालाई खानेपानी आपूर्ति गर्ने</p> <p>२ लाखभन्दा बढी जनसंख्यालाई खानेपानी आपूर्ति गर्न नयाँ स्रोत जोड्ने</p> <p>वार्षिक ५,००० टन भन्दा बढी फोहोर जमीनमा भर्ने</p>
<p>१० हेक्टर बढी क्षेत्रमा फैलिएको ट्रान्सफर स्टेशन र रिसेर्स रिकोभरी एरिया सम्बन्धी कार्य गर्ने</p>	<p>५ देखि १० हेक्टरसम्मको क्षेत्रमा फैलिएको ट्रान्सफर स्टेशन र रिसेर्स रिकोभरी एरिया सम्बन्धी कार्य गर्ने</p> <p>५ देखि १० हेक्टरसम्मको क्षेत्रमा फैलिएको रसायन, यान्त्रिक वा जैविक तरिकाबाट फोहोरमैला छनौट गर्ने, केलाउने, तह लगाउने र पुनः प्रयोग गर्ने</p> <p>५०,००० सम्म जनसंख्यालाई टेवा पुर्याउने उद्देश्यले संचालन हुने ढल निकास, सरसफाई वा फोहोर व्यवस्थापन कार्य गर्ने</p> <p>५ देखी १० हेक्टरसम्मको क्षेत्रमा फैलिएको कम्पोष्ट प्लाण्ट सम्बन्धी काम गर्ने</p>	<p>१० हेक्टर बढी क्षेत्रमा फैलिएको ट्रान्सफर स्टेशन र रिसेर्स रिकोभरी एरिया सम्बन्धी कार्य गर्ने</p> <p>१० हेक्टरभन्दा बढी क्षेत्रमा फैलिएको ट्रान्सफर स्टेशन र रिसेर्स रिकोभरी एरिया सम्बन्धी कार्य गर्ने</p> <p>१० हेक्टरभन्दा बढी क्षेत्रमा फैलिएको रसायन, यान्त्रिक वा जैविक तरिकाबाट फोहोरमैला छनौट गर्ने, केलाउने, तह लगाउने र पुनः प्रयोग गर्ने</p> <p>५०,००० भन्दा बढी जनसंख्यालाई टेवा पुर्याउने उद्देश्यले संचालन हुने ढल निकास, सरसफाई वा फोहोर व्यवस्थापन कार्य गर्ने</p> <p>१० हेक्टरभन्दा बढी क्षेत्रमा फैलिएको कम्पोष्ट प्लाण्ट सम्बन्धी काम गर्ने</p>

42
 गणतन्त्र नेपाल
 बलराम पौडेल
 अध्यक्ष

कम्तीमा १०,००० जनसंख्या भएको शहरी क्षेत्रबाट निस्कने फोहरमैला गाड्ने काम गर्ने	५ एम.एल.डि.(MLD) क्षमतासम्मको ढल व्यवस्थापन आयोजना संचालन गर्ने	
५ एम.एल.डि.(MLD) भन्दा बढी क्षमताको ढल व्यवस्थापन आयोजना संचालन गर्ने		
देहायको प्रकृति र जुनसुकै स्तरका खतरापूर्ण फोहरमैला सम्बन्धी निर्माण काम गर्ने:		
(क) फोहरमैला संयन्त्र निर्माण		
(ख) फोहरमैला रिक्भरी प्लाण्ट निर्माण		
(ग) फोहरमैला भर्ने, थुपार्ने वा गाड्ने ठाउँको निर्माण		
(घ) फोहरमैला भण्डारण गर्ने ठाउँको निर्माण		
(ङ) फोहरमैला ट्रिटमेण्ट सुविधाको निर्माण		
जोखिमपूर्ण फोहर पदार्थ सम्बन्धी देहायका काम गर्ने:		
(क) कम्तीमा २५ शैया भएको प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, अस्पताल वा नर्सिङ होमबाट निस्कने जैविक जोखिमपूर्ण पदार्थको अन्तिम निष्कासन व्यवस्थापन गर्ने		
(ख) कुनै पनि हानिकारक पदार्थलाई भण्डारण वा पुनः प्रयोग गर्नको लागि १ हेक्टर वा सो भन्दा बढी क्षेत्रफलको जमीन प्रयोग गर्ने र उर्जा सम्बन्धी कुनै काम गर्ने		

अनुसूची - 2

(दफा 3 को उपदफा 6 सँग सम्बन्धित)

वातावरणीय प्रभाव पहिचान तथा अध्ययन सूची

प्रस्ताव छनौट तथा सूची तयार गर्ने

(दफा 3 को उपदफा (1) देखी (3) र अनुसूची 1 बमोजिम)

संश्लेष वातावरणीय अध्ययन गर्ने अनुसूची 1 को पहिलो महत्व अन्तर्गत गर्ने प्रस्ताव।	प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्ने अनुसूची 1 को दोश्रो महत्व अन्तर्गत गर्ने प्रस्ताव।	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्ने (अनुसूची 1 को तेश्रो महत्व अन्तर्गत गर्ने प्रस्ताव)।
कार्यसूची तयार गर्ने (दफा 4 को उपदफा (1) बमोजिम अनुसूची 3 को ढाँचामा)।	कार्यसूची तयार गर्ने (दफा 4 को उपदफा (1) बमोजिम अनुसूची 4 को ढाँचामा)।	कार्यसूची तयार गर्ने (संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुने)।
कार्यसूची पेश तथा स्वीकृत गर्ने (दफा 4 को उपदफा (2) बमोजिम पेश गर्ने र (3) बमोजिम पेश भएको 15 दिन भित्र स्वीकृत गर्ने)।	कार्यसूची पेश तथा स्वीकृत गर्ने (दफा 4 को उपदफा (2) बमोजिम पेश र (3) बमोजिम पेश भएको 15 दिन भित्र स्वीकृत गर्ने)।	कार्यसूची पेश तथा स्वीकृत गर्ने (संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुने)।
सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना टाँस तथा प्रकाशन गर्ने (दफा 4 को उपदफा (3) र (4) बमोजिम)।	सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना टाँस तथा प्रकाशन गर्ने (दफा 4 को उपदफा (3) र (4) बमोजिम)।	सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना टाँस तथा प्रकाशन गर्ने (संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुने)।
सार्वजनिक सुनुवाईको आयोजना गर्ने (दफा 4 बमोजिम)।	सार्वजनिक सुनुवाईको आयोजना गर्ने (दफा 4 बमोजिम)।	सार्वजनिक सुनुवाईको आयोजना गर्ने (संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम)।
संश्लेष वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्ने (दफा 6 को उपदफा (1) र (2) बमोजिम अनुसूची 6 को ढाँचामा)।	प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्ने (दफा 6 को उपदफा (1) र (2) बमोजिम अनुसूची 3 को ढाँचामा)।	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने (संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुने)।
सात दिनको सार्वजनिक सूचना टाँस तथा प्रकाशन गर्ने (दफा 6 को उपदफा (3), (4) र (5) बमोजिम अनुसूची 7 को ढाँचामा)।	सात दिनको सार्वजनिक सूचना टाँस तथा प्रकाशन गर्ने (दफा 6 को उपदफा (3), (4) र (5) बमोजिम अनुसूची 7 को ढाँचामा)।	सार्वजनिक सूचना टाँस तथा प्रकाशन गर्ने (संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुने)।
संश्लेष वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन पेश गर्ने (दफा 3 को उपदफा (1) बमोजिम)।	प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन पेश गर्ने (दफा 3 को उपदफा (1) बमोजिम)।	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन पेश गर्ने (संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुने)।
संश्लेष वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत गर्ने (दफा 3 को उपदफा (4) र (5) बमोजिम प्राप्त भएको 15 दिन भित्र)।	प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन स्वीकृत गर्ने (दफा 3 को उपदफा (4) र (5) बमोजिम प्राप्त भएको 15 दिन भित्र)।	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन पेश गर्ने (संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुने)।
प्रस्ताव कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने (दफा 9 देखि 12 बमोजिम)।	प्रस्ताव कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने (कार्यान्वयको दफा 9 देखि 12) बमोजिम)।	प्रस्ताव कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने (संघीय र प्रदेश कानून बमोजिम हुने)।

ख. गाउँपालिकाको अधिकार क्षेत्र भित्रका प्रस्तावको विषयगत क्षेत्र तथा प्रकृति :

- वन, वृक्षारोपण तथा हरियाली क्षेत्र : नयाँ वनस्पति उद्यान, वन वीउ बगैचा र प्राणी उद्यान (चिडियाखाना) निर्माण, बाल उद्यान निर्माण ।
- सडक क्षेत्र : स्थानीय नयाँ सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति, १०० मिटर सम्मको पुल निर्माण ।
- पर्यटन क्षेत्र : स्थानीय तहबाट अनुमति दिने होटल वा रिसोर्ट स्थापना तथा सञ्चालन ।
- उर्जा, जलस्रोत र सिंचाई क्षेत्र : लिफ्ट सिंचाई, पहाड भिरालो पाखोमा सिंचाई, बहुउद्देशीय जलाशय निर्माण, विद्युत प्रसारण लाईन निर्माण तथा विस्तार, विद्युत उत्पादन ।
- आवास, भवन, वस्ती तथा शहरी विकास क्षेत्र : आवासीय, व्यवसायिक र दुवै प्रकृतिको भवन निर्माण, जग्गा विकास आयोजना, आवास विकास कार्यक्रम ।
- उद्योग तथा व्यवसाय क्षेत्र : औद्योगिक ग्राम, चिया, कफी, जडिबुटी आदि प्रशोधन उद्योग, बालुवा प्रशोधन वा क्रसर उद्योग इट्टा टायल उद्योग ।
- स्वास्थ्य क्षेत्र : अस्पताल, नर्सिङ होम वा चिकित्सा व्यवसाय स्थापना र सञ्चालन
- शिक्षा क्षेत्र : शिक्षण अस्पताल स्थापना र संचालन
- खानी क्षेत्र : ढुङ्गा, बालुवा, ग्राभेल र गिर्खा माटो निकाल्ने कार्य
- कृषि क्षेत्र : व्यवसायिक पशुपंक्षी पालन, कृषि थोक बजार स्थापना र बधशाला निर्माण
- खानेपानी तथा ढल निकास क्षेत्र : ट्रिटमेण्ट सहितको ढल निकास तथा खानेपानी आयोजना सञ्चालन, खानेपानी आपूर्ती
- फोहोरमैला व्यवस्थापन क्षेत्र : फोहोरमैला जमीनमुनी व्यवस्थापन, रसायन, यान्त्रिक वा जैविक तरिकाबाट फोहोरमैला छनौट गर्ने, केलाउने, तह लगाउने र पुनः प्रयोग

ग. वातावरणीय अध्ययनको प्रकार

- संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन
- प्रारम्भिक वातावरणीय अध्ययन
- वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन

घ. वातावरणीय अध्ययनका लागि तथ्याङ्क तथा विवरण सङ्कलन सूची तथा अध्ययन विधि र औजार

वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन सूची	अध्ययन विधि तथा औजार
जैविक: वनस्पति, जीवजन्तु, प्राकृतिक वासस्थान, वन जङ्गल तथा जैविक र पारिस्थितिकीय विविधता	<ul style="list-style-type: none"> • धरातलीय हिडाई तथा प्रत्यक्ष अवलोकन • अप्रक्ष्यक्ष संकेत सर्वेक्षण वा क्यामेरा ट्रयापिङ

	<ul style="list-style-type: none"> • नमूना सर्वेक्षण • मुख्य जानिफकार अन्तर्वार्ता तथा लक्षित समूह छलफल
भौतिक तथा रासायनिक वातावरण: जमीन, वायुमण्डल, पानी, ध्वनि, मानव निर्मित वस्तु, हावा, भोगोलिक र भौगर्भिक स्थिति, जलवायु परिवर्तन तथा विपद जोखिमको अवस्था	<ul style="list-style-type: none"> • धरातलीय हिंडाई तथा प्रत्यक्ष अवलोकन • हावा, पानी तथा माटोको नमूना सर्वेक्षण • ध्वनिको तहगत मापन तथा प्रदूषणको अवस्था पहिचान आदि
सामाजिक आर्थिक: जनसंख्या, विस्थापन, जनस्वास्थ्य, उद्यम व्यवसाय तथा जीविकोपार्जन, उत्पादनशिल श्रोत साधन, सामाजिक मूल्यमान्यता	<ul style="list-style-type: none"> • प्रत्यक्ष अवलोकन • जनगणना तथा घरपरिवार सर्वेक्षण • लक्षित समूह तथा सरोकारवाला छलफल • मुख्य जानिफकार अन्तर्वार्ता • सार्वजनिक बहस • मेडिया सर्वेक्षण तथा रेकर्ड
साँस्कृतिक: साँस्कृतिक सम्पदा, धार्मिक तथा साँस्कृतिक मूल्य मान्यताहरू तथा चालचलन	<ul style="list-style-type: none"> • सहभागितामूलक अवलोकन • लक्षित समूह तथा सरोकारवाला छलफल • मुख्य जानिफकार अन्तर्वार्ता • सार्वजनिक बहस
अन्य: सेवा सुविधा उपलवधता र उपयोग सहभागितामूलक अवलोकन	<ul style="list-style-type: none"> • लक्षित समूह तथा सरोकारवाला छलफल • मुख्य जानिफकार अन्तर्वार्ता • सार्वजनिक बहस

इ. वातावरणीय अध्ययनका प्रमुख सवालहरूको प्राथमिकता निर्धारण

- जैविक तथा पारिस्थितिकीय
- भौतिक तथा रासायनिक
- सामाजिक, आर्थिक र साँस्कृतिक
- जलवायु परिवर्तन तथा विपद जोखिम
- अन्य

च. वातावरणमा पर्न सक्ने सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभाव पहिचान, आँकलन तथा प्राथमिकता निर्धारण

वातावरणीय प्रभावका क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव	नकारात्मक प्रभाव
क. निर्माण अधिको चरण		

407
तय बलुङ प्रोडर
अध्यक्ष

जैविक		
भौतिक तथा रसायनिक		
सामाजिक तथा आर्थिक		
साँस्कृतिक		
अन्य		
ख. निर्माणको चरण		
जैविक		
भौतिक तथा रासायनिक		
सामाजिक तथा आर्थिक		
साँस्कृतिक		
अन्य		
ग. सञ्चालनको चरण		
जैविक		
भौतिक तथा रसायनिक		
सामाजिक तथा आर्थिक		
साँस्कृतिक		
अन्य		

अनुसूची - ३

(दफा ४ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी कार्यसूचीको ढाँचा

(आवरण पृष्ठको ढाँचा)

..... (प्रस्तावको नाम).....

संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययनको कार्यसूची

.....
प्रतिवेदन पेश गरिने निकायको नाम र ठेगाना :

प्रस्तावक :

.....(प्रस्तावकको नाम र ठेगाना)

.....(महिना) , ... (वर्ष)

१. प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना :

२. प्रस्तावको :

- सामान्य परिचय
- आयोजना तथा कार्यक्रमको विवरण
- आयोजना तथा कार्यक्रमको आवश्यकता तथा सान्दर्भिकता

३. प्रतिवेदन तयार गर्दा विचार गर्नु पर्ने नीति ऐन, नियम, निर्देशिका तथा अन्तराष्ट्रिय सन्धि सम्झौता :

४. प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने खास सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभाव :

- जैविक तथा पारिस्थितिकीय :
- भौतिक :
- सामाजिक - आर्थिक :
- साँस्कृतिक :
- रासायनिक :

५. प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने प्रभावको रोकथामका विषय :

६. प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा अनुगमन गर्नु पर्ने विषय :

७. जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद जोखिम पर्ने असर :

८. अन्य आवश्यक विषय :

अनुसूची -४

(दफा ४ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सम्बन्धी कार्यसूचीको ढाँचा

(आवरण पृष्ठको ढाँचा)

..... (प्रस्तावको नाम).....

प्रारम्भिक वातावरणीयको कार्यसूची

.....

प्रतिवेदन पेश गरिने निकायको नाम र ठेगाना :

प्रस्तावक :

.....(प्रस्तावकको नाम र ठेगाना)

.....(महिना) , ... (वर्ष)

१. प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना :

२. प्रस्तावको :

सामान्य परिचय

- आयोजना तथा कार्यक्रम विवरण
- आयोजना तथा कार्यक्रमको आवश्यकता र सान्दर्भिकता

३. प्रतिवेदन तयार गर्दा अपनाउनु पर्ने विधि :

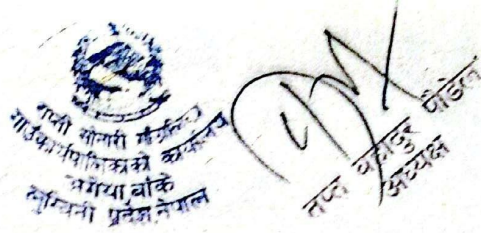
४. प्रतिवेदन तयार गर्दा विचार गर्नु पर्ने नीति ऐन, नियम, निर्देशिका तथा अन्तराष्ट्रिय सन्धि सम्झौता:

५. प्रतिवेदन तयार गर्दा लाग्ने:

- समय :
- अनुमानित बजेट :
- आवश्यक तथ्याङ्क तथा सूचना :

६. प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने खास सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभाव :

- जैविक तथा पारिस्थितिकीय :
- भौतिक :
- सामाजिक आर्थिक :

- सांस्कृतिक :
- रासायनिक :

७. प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्प :

- डिजाइन :
- आयोजना स्थल :
- प्रविधि र सञ्चालन विधि, समय तालिका, प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ :
- अन्य कुरा :

८. प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने प्रभावको रोकथामका विषय :

९. प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा जलवायु परिवर्तन र विपद जोखिममा पर्ने असरसम्बन्धी विषय :

१०. प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा अनुगमन गर्नु पर्ने विषय :

११. अन्य आवश्यक विषय

संविधान
सर्वोच्च न्यायालय

अनुसूची -५

(दफा ५ को उपदफा (७) सँग सम्बन्धित)

सार्वजनिक सुनुवाईको प्रक्रिया तथा ढाँचा

वातावरणीय अध्ययन तथा विश्लेषण, नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्थाको सर्वमान्यता अनुकूल रूप मरी वातावरणीय अध्ययन प्रक्रियामा गरिने सार्वजनिक सुनुवाईको कार्यविधि देहाय अनुसारको हुनेछ :

१. वातावरणीय अध्ययनको लागि सार्वजनिक सुनुवाई

- प्रस्तावित विकास निर्माण सम्बन्धी कार्य वा आयोजना तथा कार्यक्रमको बारेको निर्णय प्रक्रियामा सकारात्मक प्रभाव पार्न सरोकारवाला र प्रस्तावकबीच खुल्ला अन्तर्क्रिया मरी विचार र राय/सुझाव प्रस्तुत गर्ने मञ्च
- सामान्यतः प्रस्तावको असर क्षेत्रभित्र प्रस्तावक निकालबाट सार्वजनिक सुनुवाईको आयोजना
- सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रमको स्वतन्त्र पेशागत विज्ञहरुद्वारा सहजीकरण

२. वातावरणीय अध्ययन प्रक्रियामा गरिने सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रमको उद्देश्य

- प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रम सम्बन्धमा वातावरणीय अध्ययनको निष्कर्ष बारे प्रभावित समुदायलाई प्रस्तावकबाट जानकारी गराउने को आयोजना गर्ने
- प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रम/क्षेत्रको धरातलीय वास्तविक अवस्था र वातावरणीय अध्ययनबाट प्राप्त निष्कर्षको शुद्धता पुष्ट्याई तथा रुजु गर्ने
- वातावरणीय अध्ययन प्रक्रियामा सम्बन्धित प्रभावित पक्ष तथा सरोकारवालाहरूसँग प्रयास मात्रामा परामर्श गरिएको तथा निर्णय प्रक्रियामा समावेश गराइएको कुराको सुनिश्चित गर्ने
- प्रभावित, रुची राख्ने तथा सरोकारवाला पक्षले आफूलाई महत्वपूर्ण लागेका र सम्बन्धित विषयमा विचार प्रस्तुत गर्ने अवसर प्रदान गर्ने
- प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रम र वातावरणीय सरोकारको विषयमा स्थानीय सरकारको प्रतिबद्धता र प्रभावकारी जनसहभागिता प्रवर्द्धन गर्ने

३. सार्वजनिक सुनुवाईको बारेमा सार्वजनिक सूचना तथा जानकारी

- सार्वजनिक सुनुवाईको मिति, समय र स्थान
- सार्वजनिक सुनुवाई हुने प्रस्ताव वा आयोजना तथा कार्यक्रम बारे जानकारी
- सहजकर्ता, गाउँपालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारी र नागरिक समाजका प्रतिनिधिको चिनारी
- सुनुवाईमा सहभागी हुने सहभागिको जानकारी

- कार्यपालिका कार्यालय, सम्बन्धित वडा कार्यालय लगायत सार्वजनिक स्थलमा सूचना टाँस
- स्थानीय प्रिण्ट तथा अनलाईन मिडियामा सूचना प्रकाशन
- रेडियो, टेलिभिजन, सामाजिक सञ्जालबाट सूचना सम्प्रेषण
- सूचना प्रसारण गर्दा स्थानीय भाषामा समेत गर्नु पर्ने

४. सार्वजनिक सुनुवाईको प्रक्रिया तथा कार्यविधि

४.१ परिचय कार्यक्रम

- अध्यक्षनकर्ता तथा सहजकर्ता,
- गाउँपालिकाका पदाधिकारी र सम्बन्धित कर्मचारी,
- समुदाय तथा लक्षित समूहका प्रतिनिधि,
- नागरिक समाज वा गैससका प्रतिनिधि,
- प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रमका लाभान्वित तथा संभाव्य प्रभावित समुदाय वा सहभागी,
- स्थानीय जानिफकार र विषयविज्ञ,
- स्थानीय राजनीतिक दलका प्रतिनिधि ।

४.२ सार्वजनिक सुनुवाईको ध्येय तथा उद्देश्यबारे जानकारी तथा प्रस्तुती

- आयोजनाको विस्तृत परियोजना प्रस्ताव वा कार्यक्रमको व्यवसायिक कार्ययोजना
- प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रमको सम्बन्धमा स्थलगत अवलोकन, अध्ययन र परामर्शबाट प्राप्त सूचना तथा विवरण
- प्रस्ताव (आयोजना तथा कार्यक्रम) बाट स्थानीय जनता, स्थानीय तह, जिल्लालाई पुग्ने प्रमुख फाइदाहरु
- प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट स्थानीय जनता, स्थानीय तह, जिल्लालाई पुग्ने नकारात्मक असरहरु
- नकारात्मक असर न्यूनीकरणमा उपायहरु

४.३ प्रस्तावको सम्बन्धमा प्रभावित समुदाय तथा अन्य सरोकारवालाको धारणा तथा सवाल प्रस्तुती

- प्रस्तावको कार्यान्वयन सम्बन्धमा प्रभावित समुदायका विचार तथा सवाल
- प्रस्तावको कार्यान्वयन सम्बन्धमा सरोकारवालाको विचार तथा सवाल

४.४ प्रस्तावको प्रतिक्रिया

- प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट हुने मुख्य समस्या तथा सवाल बारे प्रस्तावकको राय तथा विचार
- समस्या तथा सवालको सम्बोधनबारे प्रस्तावकका प्रतिवद्धताबारे जानकारी

तप्त बहादुर चौडेल
अध्यक्ष

४.५ विषयविज्ञ तथा सहजकर्ताबाट निष्कर्ष तथा सुझाव प्रस्तुती

- कार्यक्रममा प्रस्तुत तथा उठाइएका सवालहरुको विषयविज्ञ तथा सहजकर्ताद्वारा संकलन तथा सँस्लेषण
- विषयविज्ञ तथा सहजकर्ताद्वारा निष्कर्ष तथा सुझावबारे प्रस्तुती र जानकारी
- सार्वजनिक सुनुवाईको प्रक्रिया, छलफलका विषय, निष्कर्ष र सुझाव समावेश प्रतिवेदन तयारी
- प्रतिवेदन प्रस्तावक समक्ष पेश

५. सहभागिता

- विषयविज्ञ तथा सहजकर्ता
- प्रभावित समुदाय तथा समूहको प्रतिनिधि, लक्षित वर्ग तथा समुदाय
- सम्बन्धित वडाका वडाअध्यक्ष वा वडा समितिका सदस्यहरु
- गाउँपालिकाका अध्यक्ष, प्रतिनिधि तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरु
- नागरिक समाज, समुदायमा आधारित समाज तथा मिडियाका प्रतिनिधि
- प्रस्तावक संस्थाका प्रतिनिधिहरु

बहाल
अध्यक्ष

अनुसूची - ६

(दफा ६ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धित)

संक्षिप्त वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा

१. प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना :

२. प्रस्तावको सारांश :

३. प्रतिवेदनमा रहनु पर्ने विषय:

- प्रस्तावको उद्देश्य,
- प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको विस्तृत विवरण,
- प्रस्ताव तयारीमा तथ्याङ्क सङ्कलन र विश्लेषणको विधि,
- प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने सकारात्मक प्रभाव,
- प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने नकारात्मक प्रभाव,
- वातावरणीय व्यवस्थापन योजना,
- अन्य आवश्यक कुरा,
- सन्दर्भ सामाग्री ।

४. प्रतिवेदनमा समावेश हुने वातावरणीय योजनाको खाका देहाय बमोजिम हुनेछः

यगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के गर्ने?	कहाँ गर्ने?	कसरी गर्ने?	कहिले गर्ने?	कसले गर्ने?	अनुमानित बजेट जनशक्ति र समय	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विधि
नेक क्षेत्र								
राज्यिक क्षेत्र								
कृषिक क्षेत्र								
यगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के गर्ने?	कहाँ गर्ने?	कसरी गर्ने?	कहिले गर्ने?	कसले गर्ने?	अनुमानित बजेट जनशक्ति र समय	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विधि
नेक क्षेत्र								
राज्यिक क्षेत्र								
कृषिक क्षेत्र								

तन्त्र विभाग
प्रमुख

मन्त्र

द्रष्टव्य: - (१) वातावरण व्यवस्थापन योजनाको प्रस्तावमा आयोजना निर्माण अघि, निर्माण तथा सञ्चालनको चरणका लागि अलग अलग रूपमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

(२) प्रतिवेदन तयार गर्दा आवश्यकता अनुसार तथ्याङ्क, नक्शा, चित्र, तालिका, चार्ट, ग्राफ संलग्न गर्नु पर्नेछ ।

(३) संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन नेपाली भाषाको युनिकोडमा फण्ट साइज १२ मा टाइप गरी लेखिएको हुनु पर्नेछ । प्रतिवेदनको प्रत्येक पानाको तलमाथि १-१ इञ्च, बायाँ १.२ इञ्च र दायाँ १ इञ्च खाली राखी पानाका दुवैतर्फ प्रिन्ट गरी स्पाइरल बाइण्डिङ गरेको हुनु पर्नेछ ।

तप्त बजाङ्ग पौडेल
अध्यक्ष

अनुसूची-७

(दफा ६ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धित)

प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा

१. प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना :

२. प्रस्तावको सारांश : (प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावको सम्बन्धमा देहायका कुरा संक्षेपमा उल्लेख गर्ने)

- प्रस्तावको उद्देश्य :
- भू-उपयोग पर्ने असर :
- वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव :
- जनस्वास्थ्य तथा मानव जीवनमा पर्ने असर :
- जनसङ्ख्या र जीविकोपार्जनमा पर्ने असर :
- स्थानीय पूर्वाधारमा हुने क्षति :
- जलवायु परिवर्तन तथा विपद उत्थानशिलतामा पर्ने असर :
- अन्य आवश्यक कुरा :

३. प्रस्तावको सम्बन्धमा देहायका कुरा स्पष्ट खुलाउनु पर्ने :

(क) प्रस्तावको किसिम :

- प्रशोधन गर्ने,
- उत्पादन गर्ने,
- जडान गर्ने,
- सेवा प्रवाह गर्ने,
- अन्य ।

(ख) डेलिभरी गर्ने भए के कस्तो वस्तु डेलिभरी गर्ने :

(ग) प्रस्तावको :

- जडान क्षमता :
- प्रतिदिन वा वर्ष कति घण्टा सञ्चालन हुने :

(घ) प्रस्ताव कार्यान्वयन हुँदा निष्कासन हुने (कति समय सञ्चालन हुँदा कति परिमाणमा निष्कासन हुने हो) खुलाउनु पर्ने :

तपस्य षोडश
अध्यक्ष

- ठोस
- तरल
- हावा
- ग्याँस
- ध्वनि
- धूलो
- अन्य ।

(च) प्रयोग हुने ऊर्जाको :

- किसिम :
- स्रोत :
- खपत हुने परिमाण (प्रतिघण्टा, दिन र वर्षमा) :

(छ) जनशक्तिको आवश्यकता कति पर्ने :

(ज) प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न आवश्यक पर्ने :

- कुल पूँजी :
- चालु पूँजी :
- जमिनको क्षेत्रफल :
- भवन र तिनका किसिम :
- मेसिनरी औजार :
- अन्य :

(झ) प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको विस्तृत विवरण :

- नक्सा :
- सो क्षेत्र र वरिपरिको जनसंख्या र बसोबासको स्थिति :
- प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको आसपासमा कुनै संवेदनशील चिज वा वस्तु रहेको भए त्यस्ता चिजवस्तुको विवरण :
- हालको स्थिति :
- पानीको स्रोत :
- फोहरमैला फ्याँक्ने वा प्रशोधन गर्ने व्यवस्था :
- प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने ठाउँमा आवत जावत गर्ने बाटो :
- उत्पादन प्रक्रिया :

तपन बहादुर पाँडे
अध्यक्ष

- प्रविधिको विवरण :
- अन्य आवश्यक कुरा :

४. प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभाव :

(क) सामाजिक, आर्थिक र साँस्कृतिक क्षेत्रमा पर्ने प्रभाव :

- मानव स्वास्थ्यमा पर्ने प्रभाव :
- जीविकोपार्जनमा पर्ने प्रभाव :
- खेती योग्य जमिनमा हुने क्षय :
- वन जङ्गलमा पुग्ने क्षय :
- सामाजिक, साँस्कृतिक र धार्मिक मूल्य मान्यतामा हुने परिवर्तन :
- अन्य :

(ख) जैविक प्रभाव :

- जनसङ्ख्या :
- वनस्पति तथा जीवजन्तु :
- प्राकृतिक वासस्थान र समुदाय :

(ग) भौतिक प्रभाव :

- जमिन :
- वायुमण्डल :
- पानी :
- ध्वनि :
- मानव निर्मित वस्तु :
- जलवायु :
- अन्य :

५. प्रभाव कार्यान्वयनका विकल्प :

- डिजाइन :
- आयोजना स्थल :
- प्रक्रिया, समय-तालिका :
- प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ :

□ अन्य कुरा :

६. वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको खाका :

७. अन्य आवश्यक कुरा :

८. प्रतिवेदनमा समावेश हुने वातावरणीय योजनाको खाका देहाय बमोजिम हुनेछ :

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के गर्ने?	कहाँ गर्ने?	कसरी गर्ने?	कहिले गर्ने?	कसले गर्ने?	अनुमानित जनशक्ति र समय	बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विधि
भौतिक क्षेत्र									
जैविक क्षेत्र									
सामाजिक क्षेत्र									
सांस्कृतिक क्षेत्र									
अन्य									
विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के गर्ने?	कहाँ गर्ने?	कसरी गर्ने?	कहिले गर्ने?	कसले गर्ने?	अनुमानित जनशक्ति र समय	बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विधि
भौतिक क्षेत्र									
जैविक क्षेत्र									
सामाजिक क्षेत्र									
सांस्कृतिक क्षेत्र									
अन्य									

द्रष्टव्य: - (१) वातावरण व्यवस्थापन योजनाको प्रस्तावमा आयोजना निर्माण अघि, निर्माण तथा सञ्चालनको चरणका लागि अलग अलग रूपमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

(२) प्रतिवेदन तयार गर्दा आवश्यकता अनुसार तथ्याङ्क, नक्शा, चित्र, तालिका, चार्ट, ग्राफ संलग्न गर्नु पर्नेछ ।

(३) संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन नेपाली भाषाको युनिकोडमा फण्ट साइज १२ मा टाइप गरी लेखिएको हुनु पर्नेछ । प्रतिवेदनको प्रत्येक पानाको तलमाथि १-१ इन्च, बायाँ १.२ इन्च र दायाँ १ इन्च खाली राखी पानाका दुवैतर्फ प्रिन्ट गरी स्पाइरल बाइण्डिङ गरेको हुनु पर्नेछ ।

[Handwritten Signature]
तपाईं बहादुर चौडाल
अध्यक्ष

अनुसूची-८

(दफा ६ को उपदफा (३) सँग सम्बन्धित)

वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन सम्बन्धी सार्वजनिक सूचनाको ढाँचा

..... आयोजना/कार्यक्रमको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारी सम्बन्धी सार्वजनिक सूचना
(प्रकाशन मिति .....))

.....प्रदेश .....जिल्ला .....गाउँपालिका
..... (प्रस्तावकको नाम उल्लेख गर्ने) द्वारा देहाय बमोजिमको प्रस्ताव
कार्यान्वयन गर्न लागिएको छ ।

प्रस्तावकको नाम र ठेगाना	..... नाम ..... ठेगाना ..... (ईमेल) ..... फोन नं.
प्रस्तावको व्यहोरा	आयोजना / कार्यक्रमको मुख्य विशेषता उल्लेख गर्ने
प्रभाव पर्न सक्ने क्षेत्र	..... जिल्ला ..... गाउँपालिका ..... वडा नं....

माथि उल्लिखित प्रस्तावको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारी गर्ने क्रममा सो क्षेत्रको जैविक तथा पारिस्थितिकीय प्रणाली, प्राकृतिक तथा भौतिक प्रणाली, सामाजिक तथा आर्थिक प्रणाली र सांस्कृतिक प्रणालीहरू बीच के कस्तो सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभाव पर्दछ भनी यकिन गर्न ..... गाउँपालिका, ... वडा समिति, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था तथा सरोकारवाला व्यक्ति वा संस्थाको राय सुझाव लिन आवश्यक भएकोले यो सार्वजनिक सूचना प्रकाशन भएको मितिले सात दिन भित्र देहायमा उल्लिखित ठेगानामा आई पुग्ने गरी लिखित राय सुझाव उपलब्ध गराई दिनु हुन अनुरोध गरिन्छ ।

प्रस्तावकको नाम र ठेगाना	..... नाम ..... ठेगाना ..... (ईमेल) ..... फोन नं.
परामर्शदाताको नाम र ठेगाना	..... नाम ..... ठेगाना ..... (ईमेल) ..... फोन नं.

तय्यारि
अध्यक्ष

अनुसूची-८

(दफा ६ को उपदफा (३) सँग सम्बन्धित)

वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन सम्बन्धी सार्वजनिक सूचनाको ढाँचा

..... आयोजना/कार्यक्रमको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारी सम्बन्धी सार्वजनिक सूचना
(प्रकाशन मिति .....

.....प्रदेश .....जिल्ला .....गाउँपालिका
..... (प्रस्तावकको नाम उल्लेख गर्ने) द्वारा देहाय बमोजिमको प्रस्ताव
कार्यान्वयन गर्न लागिएको छ ।

प्रस्तावकको नाम र ठेगाना	..... नाम ..... ठेगाना ..... (ईमेल) ..... फोन नं.
प्रस्तावको व्यहोरा	आयोजना / कार्यक्रमको मुख्य विषेशता उल्लेख गर्ने
प्रभाव पर्न सक्ने क्षेत्र	..... जिल्ला ..... गाउँपालिका ..... वडा नं....

माथि उल्लिखित प्रस्तावको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारी गर्ने क्रममा सो क्षेत्रको जैविक तथा पारिस्थितिकीय प्रणाली, प्राकृतिक तथा भौतिक प्रणाली, सामाजिक तथा आर्थिक प्रणाली र सांस्कृतिक प्रणालीहरू बीच के कस्तो सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभाव पर्दछ भनी यकिन गर्न ..... गाउँपालिका, ...वडा समिति, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था तथा सरोकारवाला व्यक्ति वा संस्थाको राय सुझाव लिन आवश्यक भएकोले यो सार्वजनिक सूचना प्रकाशन भएको मितिले सात दिन भित्र देहायमा उल्लिखित ठेगानामा आई पुग्ने गरी लिखित राय सुझाव उपलब्ध गराई दिनु हुन अनुरोध गरिन्छ ।

प्रस्तावकको नाम र ठेगाना	..... नाम ..... ठेगाना ..... (ईमेल) ..... फोन नं.
परामर्शदाताको नाम र ठेगाना	..... नाम ..... ठेगाना ..... (ईमेल) ..... फोन नं.

(दफा ६ को उपदफा (द) सँग सम्बन्धित)

वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्ने विज्ञ तथा अध्ययन टोली

क. संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रतिवेदन तयारी संलग्न हुने विशेषज्ञहरु:

१. भौतिक विकास विज्ञ (Physical Development Expert) : सम्बन्धित विषय जस्तै: सिभिल वा मेकानिकल इन्जिनियरिङ्ग, भूगर्भशास्त्र, भूविज्ञान, आर्किटेक्ट, हाइड्रोलोजी वा अन्य सम्बन्धित विषयमा स्नातकोत्तर उपाधी हासिल गरी कम्तीमा तीन वटा वातावरणीय अध्ययन कार्यमा अनुभव भएको
२. वातावरणविद (Environmental Expert): वातावरण विज्ञान वा इन्जिनियरिङ्गमा स्नातकोत्तर उपाधी हासिल गरी कम्तीमा तीन वटा वातावरणीय अध्ययन कार्यमा अनुभव भएको
३. सामाजिक आर्थिक विज्ञ (Socio-economic Expert) : समाज विज्ञान वा अर्थशास्त्रमा स्नातकोत्तर उपाधी हासिल गरी कम्तीमा तीन वटा वातावरणीय अध्ययन कार्यमा अनुभव भएको

ख. प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा प्रतिवेदन तयारी संलग्न हुने विशेषज्ञहरु:

१. भौतिक विकास विज्ञ (Physical Development Expert) : सम्बन्धित विषय जस्तै: सिभिल वा मेकानिकल इन्जिनियरिङ्ग, भूगर्भशास्त्र, भूविज्ञान, आर्किटेक्ट, हाइड्रोलोजी वा अन्य सम्बन्धित विषयमा स्नातकोत्तर उपाधी हासिल गरी कम्तीमा तीन वटा वातावरणीय अध्ययन कार्यमा अनुभव भएको
२. वातावरणविद (Environmental Expert): वातावरण विज्ञान वा इन्जिनियरिङ्गमा स्नातकोत्तर उपाधी हासिल गरी कम्तीमा तीन वटा वातावरणीय अध्ययन कार्यमा अनुभव भएको
३. सामाजिक आर्थिक विज्ञ (Socio-economic Expert) : समाज विज्ञान वा अर्थशास्त्रमा स्नातकोत्तर उपाधी हासिल गरी कम्तीमा तीन वटा वातावरणीय अध्ययन कार्यमा अनुभव भएको

४. आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित क्षेत्रको विज्ञ: Civil Engineer, Architect, Economist, Agriculturist, Forest/Biodiversity Expert, WASH Engineer, Mechanical Engineer, Hydrologist, Chemist आदि) जस्तै:

- वन तथा वृक्षारोपण र हरियाली क्षेत्र: फरेष्टर वा वायोडाइभर्सिटी विज्ञ आदि
- सडक, पुल तथा यातायात क्षेत्र: यातायात इन्जिनियरिङ्ग आदि
- पर्यटन क्षेत्र : पर्यटन विज्ञ आदि
- उर्जा, जलस्रोत र सिंचाई क्षेत्र: Hydrologist, Irrigation Engineer आदि ।
- आवास, भवन, वस्ती तथा शहरी विकास क्षेत्र : भवन इन्जिनियर वा आर्किटेक्ट
- उद्योग तथा व्यवसाय क्षेत्र : अर्थशास्त्री तथा व्यवस्थापन विज्ञ आदि

तथा वल्लभ पौडेल
अध्यक्ष

- स्वास्थ्य क्षेत्र : मेडिकल डाक्टर आदि
- शिक्षा क्षेत्र : शिक्षाशास्त्री वा मेडिकल डाक्टर आदि
- खानी क्षेत्र : भूगर्भशास्त्री आदि
- कृषि क्षेत्र : कृषि तथा भेटरनरी विज्ञ आदि
- खानेपानी, सरसफाई तथा ढल निकास क्षेत्र : वास इन्जिनियर आदि

उल्लिखित विज्ञ तथा अध्ययन टोलीको योग्यता वातावरण सम्बन्धी संघीय कानूनमा तोकिए बमोजिम हुनुपर्नेछ ।

अनुसूची -१०

(दफा १० को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको ढाँचा

वातावरणीय प्रभाव	सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरी/ नकारात्मक असर न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू (के के गर्ने?)	स्थान (कहाँ गर्ने)	सञ्चालन प्रक्रिया (कसरी गर्ने?)	सञ्चालन प्रक्रिया (कसरी गर्ने?)	समय (कहिले गर्ने?)	अनुमानित श्रोत	जिम्मेवारी	अनुगमनको विधि
क. भौतिक वातावरण								
१. निर्माण अधिको चरण								
२. निर्माण चरण								
३. निर्माण पछिको चरण								
ख. जैविक वातावरण								
१. निर्माण अधिको चरण								
२. निर्माण चरण								
३. निर्माण पछिको चरण								
ग. सामाजिक, आर्थिक र साँस्कृतिक वातावरण								

[Handwritten Signature]
सहायक आयुक्त
अध्यक्ष

१. निर्माण अधिको चरण								
२. निर्माण चरण								
३. निर्माण पछिको चरण								

(Handwritten signature)

वातावरण पोखरा
अध्यक्ष

अनुसूची - ११

(दफा ११ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

वातावरणीय प्रस्ताव कार्यान्वयन अनुगमनको ढाँचा

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	अनुगमनको स्थान	अनुगमनको समय (आवृत्ति)	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
१. प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन						
२. प्रभाव अनुगमन						
३. नियमपालन अनुगमन						

अनुसूची १२ : समुदायमा गरिने जोखिम प्रभाव मूल्याङ्कनका लागि सरलिकृत L1 / L2 प्रश्नावली

समुदायमा आधारित सहभागितामूलक योजना अथवा समुदाय स्तरीय जोखिम प्रभाव मूल्याङ्कन तल उल्लेखित प्रश्नावलीको प्रयोग गरेर गर्नुपर्दछ : सामुदायिक नक्साङ्कन, सामुदायिक अभ्यास (community transect walk), सामुदायिक योजना तजुमा, र/अथवा तदर्थ निर्दिष्ट समूह छलफल (Ad-hoc focus group discussion)

बातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्ड १ : दिगो प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन	हे/होई न	जोखिमको स्तर	टिप्पणी/व्याख्या
१	के योजना कार्यान्वयनले जंगल, सिमसार जमिन, खेतीयोग्य जमिन, चरण योग्य जमिन अथवा आर्थिक महत्वका परिदृश्य परिवर्तन गर्न सक्छ ?		उदाहरणहरू : जानाजानी (जस्तै कृषि भूमिमा चरनभूमि वा वन रूपान्तरण) वा अनजानमा (जस्तै वरपरको क्षेत्र फँडानी गर्ने आइडीपीहरू)
यदि प्रश्न १ को जवाफ हो भने आएमा	१.१	के योजना कार्यान्वयनले १ देखि १० हेक्टरको क्षेत्रको (contiguous or cumulative) प्राकृतिक वनस्पती आवरणलाई घटाउन, टुक्रापार्न वा रूपान्तरण गर्न सक्छ ?	मध्यम क्षयीकरणका उदाहरणहरू: वन जलाउने, पातलो पार्ने, काट्ने, दिगो नहुने काँटछाँट गर्ने, र रूखहरू र अन्य वन स्रोतहरूबाट कटनी गर्ने खण्डीकरणका उदाहरणहरू: थप बार लगाउने, जंगलबाट नयाँ बाटो वा सडकहरूको निर्माण, प्लटहरूको थप खण्डीकरण। रूपान्तरणका उदाहरणहरू: कृषि वा निर्माणको लागि वनको। नोट: १० मिटर चौडा x १० किलोमिटर लामो सडकले १० हेक्टर क्षेत्रफल ओगटेको हुन्छ।
	१.२	के योजना कार्यान्वयनले १० हेक्टर भन्दा बढि (contiguous or cumulative) क्षेत्रको प्राकृतिक वनस्पती आवरणलाई घटाउन, टुक्रापार्न वा रूपान्तरण गर्न सक्छ ?	उच्च क्षयीकरणका उदाहरणहरू: वन जलाउने, पातलो पार्ने, काट्ने, दिगो नहुने काँटछाँट गर्ने, र रूखहरू र अन्य वन स्रोतहरूबाट कटनी गर्ने खण्डीकरणका उदाहरणहरू: थप बार लगाउने, जंगलबाट नयाँ बाटो वा सडकहरूको निर्माण, प्लटहरूको थप खण्डीकरण। रूपान्तरणका उदाहरणहरू: कृषि वा निर्माणको लागि वनको सफाइ। नोट: १० मिटर चौडा x १० किलोमिटर लामो सडकले १० हेक्टर क्षेत्रफल ओगटेको हुन्छ।
२	के योजना कार्यान्वयनले सतहको जमिन मुनिको अथवा पानीको मात्रा वा गुणस्तर परिवर्तन गर्न सक्दछ ?		उदाहरण: कुनै पनि प्रकारको बाँध निर्माण, पानीको झनार वा झोरहोलको निर्माण वा पुनर्स्थापना, सिँचाइ योजनाहरूको निर्माण
यदि प्रश्न २ को जवाफ हो भने आएमा	२.१	के योजना कार्यान्वयनले ३ मिटर भन्दा अग्लो गहिरो वा ४०० घन मिटर भन्दा बढी भण्डारण क्षमता भएको बाँध, तार-जाली, जलाशय वा पोखरीहरूको पुनर्निर्माण वा निर्माण गर्न सक्दछ ?	मध्यम नोट: इन्जिनियरिङ जोखिम म्याट्रिक्स अनुसार, ३ मिटरभन्दा बढीको बाँध निर्माण गर्न सकिँदैन।
	२.२	के योजना कार्यान्वयनले २० हेक्टर भन्दा बढि क्षेत्र ओगट्ने सिँचाइको पुनर्स्थापना वा निर्माणगर्ने वा प्रति दिन १००० घन मिटर पानी फिक्ने वा खोला वा झरनाको १० प्रतिशत भन्दा बढि बहाव घटाउने योजना समावेश गर्न सक्दछ ?	मध्यम सन्दर्भ: सिँचाइ नीतिद्वारा २५ हेक्टर ग्रेसहोल्ड र १००० बर्गमिटरलाई सानो सिँचाइ मानिन्छ; नोट: यदि २.२ को उत्तर सकारात्मक छ भने, माटोको क्षय वा कटानको जोखिमलाई पनि विचार गर्नुहोस् (प्रश्न ३)

२३	के योजना कार्यान्वयनले ५ मिटर भन्दा अग्लो / गहिरो वा १०००० घन मिटर भन्दा बढि भण्डारण क्षमता भएको बाँध, तार-जाली, जलाशय वा पोखरीहरूको पुननिर्माण वा निर्माण गर्न सक्छ ?	उच्च		
२४	के योजना कार्यान्वयनले १०० हेक्टर भन्दा बढि क्षेत्र ओगट्ने सिंचाइको पुनस्थापना वा निर्माणगर्ने वा प्रति दिन ५००० घन मिटर पानी फिक्ने वा खोला वा झरनाको ५० प्रतिशत भन्दा बढि बहाव घटाउने योजना समावेश गर्न सक्छ ?	उच्च	सन्दर्भ: FAO ले १०० हेक्टर थ्रेसहोल्ड र ५००० वर्गमिटर थ्रेसहोल्ड पनि प्रयोग गर्दछ। नोट: यदि २.४ को उत्तर सकारात्मक छ भने, माटोको क्षय वा क्षरणको जोखिम (प्रश्न ३), पारिस्थितिक प्रणालीको जोखिम (प्रश्न ४), र द्वन्द्व सिर्जना गर्ने जोखिम (प्रश्न १९) लाई पनि विचार गर्नुहोस्।	
२५	के योजना कार्यान्वयनले सुख्खा वा अर्ध-सुख्खा क्षेत्रहरूमा भूमिगत पानी निकासी कार्य समावेश गर्न सक्छ ?	मध्यम	सुख्खा र अर्ध-सुख्खाको परिभाषा: राष्ट्रिय वर्गीकरण अनुसार; यदि यो उपलब्ध छैन भने, कोपेन जलवायु वर्गीकरण द्वारा परिभाषित गरिए अनुसार, नोट: सुख्खा वा अर्ध-सुख्खा क्षेत्रहरूमा भूजलको उत्खननले सजिलै भूजलको हास निम्त्याउन सक्छ; तानिएको पानीको मात्रा कम गर्ने उपायहरू र भूजलको पुनःपूर्तिलाई बढाउने उपायहरू विचार गर्नुहोस्।	
२६	के योजना कार्यान्वयनले राष्ट्रिय वा WHO मापदण्ड भन्दा माथि मानव उपभोगका लागि प्रयोगहुने पानीका स्रोतहरू दूषित गर्न सक्छ ?	उच्च	प्रदूषणका स्रोतहरूका उदाहरणहरू: फोहोर पानीको निष्कासन; कृषि रसायनहरूको अत्यधिक प्रयोग। पानीको गुणस्तरको सन्दर्भ: राष्ट्रिय कानून; यदि यो उपलब्ध छैन भने, WHO द्वारा परिभाषित गरिए अनुसार। नोट: यदि पिउने पानीका स्रोतहरू दूषित हुने जोखिम छ भने, द्वन्द्व निम्त्याउने जोखिमलाई पनि विचार गर्नुहोस् (प्रश्न १९)।	
३	के योजना कार्यान्वयनले माटोको उर्वरापनलाई घटाउन, भूक्षयीकरणलाई बढाउन, वा सतहको पानीको बहावमा तलछटको भार बढाउन सक्छ ?		माटोमा नकारात्मक प्रभावका उदाहरणहरू: क्षयीकरणका कारण उर्वर माटोको माथिल्लो तहमा कमी; वनस्पतिको कटानका कारण माटोको जैविक सामग्रीमा कमी	
यदि प्रश्न ३ को जवाफ हो भने आएमा	३१	के योजना कार्यान्वयनले उक्त स्थानको जमिन लाई उपयुक्त हुने माटो संरक्षणका उपायहरूको कार्यान्वयन विनानै १ देखि १० हेक्टर सम्मको जमिनलाई कृषि वा पूर्वाधार विकासमा परिवर्तित गर्न सक्छ ?	मध्यम	नोट: १० मिटर चौडा x १० किलोमिटर लामो सडकले १० हेक्टर क्षेत्रफल ओगटेको छ।
	३२	के योजना कार्यान्वयनले उक्त स्थानको जमिन लाई उपयुक्त हुने माटो संरक्षणका उपायहरूको कार्यान्वयन विनानै १० हेक्टर भन्दा बढिको जमिनलाई कृषि वा पूर्वाधार विकासमा परिवर्तित गर्न सक्छ ?	उच्च	
	३३	के योजना कार्यान्वयनले सम्भावित लेदामाटो सहित पानी जम्माहुने र लवणीकरणलाई कम गर्ने उपायहरू तयपनाई सिंचाइ योजनाहरू पुनस्थापना वा विकास गर्न सक्छ ?	मध्यम	न्यूनीकरण उपायहरूका उदाहरणहरू: तालिकाबद्ध सिंचाइ, जल निकासी नहरहरूको निर्माण, उठेको सतह, बेडहरूको सिर्जना
	३४	के योजना कार्यान्वयनले माटोको माचु र गुणस्तर घटाउन सक्ने कृषि अभ्यास वा कृषि रसायनहरू प्रयोग गर्न सक्छ ?	मध्यम	उदाहरण: दिगो अभ्यासहरू र कृषि रसायनहरूको सही प्रयोग सुनिश्चित गर्न क्षमता निर्माण एक न्यूनीकरण उपाय हुनेछ।

राष्ट्रिय वन्यजन्तु संरक्षण विभाग
काठमाडौं

वातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्ड २ : ईकोसिस्टम र जैविक विविधता

हे/होई न	जोखिमको स्तर	टिप्पणी/व्याख्या
के योजना कार्यान्वयनले प्राकृतिक वासस्थान, ईकोसिस्टम, अथवा जैविक विविधतालाई नकारात्मक असर पार्न सक्छ ? <small>अन्योन्य तन्त्र प्लतमचखभनतप्यल लभनबतखभमि नाभभत लबतगचबि जवदक्षतक, मअयकयकतभक, यष दव्यमखभचकप्यरु</small>		उदाहरणहरू: लोपोन्मुख प्रजातिको वासस्थानको रूपमा चिनिने क्षेत्रको कमीमा स्थानीय प्रजातिको जनसंख्यामा कमी
४.१ के योजना कार्यान्वयनले लोपोन्मुख जनावर, बोटविरुवा वा किराहरूको प्रजातीको प्राकृतिक वासस्थानमा उल्लेखनिय रूपमा क्षती वा कमी ल्याउन सक्छ ?	मध्यम	उदाहरणहरू: वन वा सिमसारलाई कृषि भूमिमा रूपान्तरण गर्नाले निश्चित प्रजातिहरूको वासस्थान नष्ट हुन सक्छ।
४.२ के योजना कार्यान्वयनले अनियमित वा विान इजाजतपत्र सकलन, शिकार वा माछा मार्ने कार्यमा विद्धि गर्न सक्छ ?	मध्यम	
४.३ के योजना कार्यान्वयनले लोपोन्मुख वा संरक्षित जनावर, किरा, वा विरुवाको प्रजाती वा, तिनिहरूको वासस्थानलाई नकारात्मक असर पार्न सक्छ ?	उच्च	सन्दर्भहरू: लोपोन्मुख प्रजातिहरूको लागि, IUCN को खतरामा परेका प्रजातिहरूको रातो सूची हेर्नुहोस्; संरक्षित प्रजातिहरूको लागि, राष्ट्रिय कानून हेर्नुहोस्
४.४ के योजना कार्यान्वयनले लोपोन्मुख वा संरक्षित जनावरहरू वा किराहरूको बसाइसराइ को क्षेत्र परिवर्तन गर्न सक्छ ?	उच्च	सन्दर्भहरू: लोपोन्मुख प्रजातिहरूको लागि, IUCN को खतरामा परेका प्रजातिहरूको रातो सूची हेर्नुहोस्; संरक्षित प्रजातिहरूको लागि, राष्ट्रिय कानून हेर्नुहोस्
४.५ के योजना कार्यान्वयनले अनौठा (Alien) वा आनुवंशिक रूपमा परिमार्जन गरिएका प्रजातीहरूको परिचय गराउन सक्छ ?	मध्यम	सन्दर्भ: नेपाल सरकारको वातावरण संरक्षण नीतिहरू।
४.६ के योजना कार्यान्वयनले आक्रमणकारी हुनसक्ने अनौठा (Alien) वा आनुवंशिक रूपमा परिमार्जित प्रजातीहरू परिचय गराउन सक्छ ?	उच्च	आक्रामक विदेशी प्रजातिहरूको परिभाषा: होस्ट पारिस्थितिक प्रणालीमा फस्टाउने र मूल जैविक विविधतालाई खतरामा पार्ने गैर-स्थानीय प्रजातिहरू सन्दर्भहरू: IUCN ग्लोबल इनभेसिभ स्पेसिज डाटाबेस; CABI इनभेसिभ स्पेसिज कम्पेन्डियम
के योजना कार्यान्वयनले संरक्षित क्षेत्रमा नकारात्मक प्रभाव पार्न सक्छ ?		उदाहरणहरू: राष्ट्रिय निकुञ्जहरू, बायोस्फियर आरक्षहरू, सम्पदा स्थलहरू, आदिवासी जनजाति क्षेत्रहरू सन्दर्भहरू: स्थलहरूलाई राष्ट्रिय कानून वा युनेस्को मानव र बायोस्फियर आरक्षहरू जस्ता अन्तर्राष्ट्रिय सम्झौताहरूद्वारा सुरक्षित गर्न सकिन्छ; संरक्षित क्षेत्रहरू; रामसर साइटहरू; युनेस्को विश्व सम्पदा स्थलहरू
४.१ के योजना कार्यान्वयन राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कानून वा महासन्धीहरू द्वारा संरक्षित तटस्थ क्षेत्र (Buffer Zone) मा हुनसक्छ ?	मध्यम	सन्दर्भ: राष्ट्रिय वा अन्तर्राष्ट्रिय कानून अनुसार बफर क्षेत्र
४.२ के योजना कार्यान्वयन राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कानून वा महासन्धीहरू द्वारा संरक्षित वा त्यसमा प्रभाव पार्ने क्षेत्रमा हुनसक्छ ?	उच्च	सन्दर्भ: स्थलहरूलाई राष्ट्रिय कानून वा युनेस्को मानव र जैविक क्षेत्र आरक्ष जस्ता अन्तर्राष्ट्रिय सम्झौताहरूद्वारा सुरक्षित गर्न सकिन्छ; संरक्षित क्षेत्रहरू; रामसर स्थलहरू; युनेस्को विश्व सम्पदा स्थलहरू

यदि प्रश्न ४ को जवाफ हो भने आफ्ना

यदि ५ को हो आफ्ना

वातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्ड ३ : श्रोत दक्षता र फोहोर तथा प्रदूषण व्यवस्थापन	हे/होई न	जोखिमको स्तर	टिप्पणी/ब्याख्या
६ के योजना कार्यान्वयनले ईन्धन (काठ, कोईला, जिवास्म ईन्धन) वा पानी को उपभोगमा बृद्धि ल्याउन सक्छ ?			नोट: हस्तान्तरण पछि सम्पत्तिहरूको सञ्चालन सहित परियोजनाका सबै चरणहरू विचार गर्नुहोस्
६.१ के योजना कार्यान्वयनले योजना कार्यान्वयन अधिको अवस्थाको तुलनामा ईन्धन (काठ, कोईला, जिवास्म ईन्धन) को खपतमा स्थायी / दिगो बृद्धि हुनसक्छ ?		मध्यम	उदाहरणहरू: परियोजनाले सिँचाइको लागि इन्जिन-संचालित पम्पिङ प्रणाली, स्थायी रूपमा इन्धन वा काठको आवश्यकता पर्छ खाना पकाउने समय लम्बिन्छ भने, नोट: किफायति रूपमा स्रोत प्रयोग सुनिश्चित गर्ने, न्यूनीकरणका उपायहरू बनाउनुहोस्
६.२ के योजना कार्यान्वयनले प्रति दिन १००० m ³ भन्दा बढि ताजा पानीको निरन्तर निकासी वा भरना वा नदीका औसत प्रवाहको १०% भन्दा बढि निकासी हुनसक्छ ?		मध्यम	सन्दर्भ: १००० वर्ग मीटर थ्रेसहोल्ड FAO द्वारा पनि प्रयोग गरिन्छ; हरित जलवायु कोषको लागि १०% थ्रेसहोल्ड महत्वपूर्ण छ उदाहरणका लागि: अस्थायी अस्पताल निर्माण, हस्तान्तरणपछि सञ्चालनको क्रममा ठूलो मात्रामा पानी खपत गर्न सक्छ नोट: यदि ६.२ को उत्तर सकारात्मक छ भने, पारिस्थितिक प्रणालीको जोखिम (प्रश्न ४) र इन्द्र सिर्जना गर्ने जोखिम (प्रश्न १९) लाई पनि विचार गर्नुहोस् नोट: कुशल स्रोत प्रयोग सुनिश्चित गर्ने न्यूनीकरण उपायहरू बनाउनुहोस्
६.३ के योजना कार्यान्वयनले प्रति दिन ५००० m ³ भन्दा बढि ताजा पानीको निरन्तर निकासी वा भरना वा नदीका औसत प्रवाहको ५०% भन्दा बढि निकासी हुनसक्छ ?		उच्च	सन्दर्भ: FAO द्वारा ५००० वर्ग मीटर थ्रेसहोल्ड पनि प्रयोग गरिन्छ नोट: यदि ६.२ को उत्तर सकारात्मक छ भने, पारिस्थितिक प्रणालीको जोखिम (प्रश्न ४) र इन्द्र सिर्जना गर्ने जोखिम (प्रश्न १९) लाई पनि विचार गर्नुहोस् नोट: स्रोतको कुशल प्रयोग सुनिश्चित गर्ने न्यूनीकरण उपायहरू बनाउनुहोस्
7 के योजना कार्यान्वयनले वायु, माटो वा पानीलाई प्रदुषित गर्न सक्ने वस्तु वा कृयाकलाप समावेश गर्न सक्छ ?			वायु प्रदूषणका उदाहरणहरू: फोहोरको खुला जलाउने; कोइलाको उत्पादन माटो प्रदूषणका उदाहरणहरू: कृषि रसायनहरूको अत्यधिक प्रयोग; गाईवस्तुको डुब्ने ट्याङ्कीबाट चुहावट; गोदामबाट कीटाणुनाशकहरूको चुहावट। पानी प्रदूषणका उदाहरणहरू: प्रशोधित फोहोर पानीको भिष्कासन; प्रयोग नगरिएका कृषि रसायनहरूको गलत व्यवस्थापन नोट: खरिद र डुवानीदेखि प्रयोग र विसर्जनसम्म सबै चरणहरूमा प्रदूषणको जोखिमलाई विचार गर्नुहोस्

यदि ६ को जवाफ हो आएमा

Handwritten signature and stamp.

७१	के योजना कार्यान्वयनले हावा, माटो वा पानीको प्रदूषण निम्त्याउन सक्छ जुन अस्थायी, सिमित र सुधार योग्य हुनसक्छ ?	मध्यम	उदाहरण: कहिलेकाहीं फोहोर जलाउने; घरायसी स्तरमा कृषि रसायनहरूको कहिलेकाहीं अत्यधिक प्रयोग सन्दर्भहरू: WHO वायु गुणस्तर निर्देशिकाहरू; FAO माटो प्रदूषण; खानेपानी गुणस्तरको लागि WHO दिशानिर्देशहरू; वा यदि अवस्थित छ र कडा छ भने राष्ट्रिय नियमहरू
७२	के योजना कार्यान्वयनले हावा, माटो वा पानीको प्रदूषण निम्त्याउन सक्छ जुन-निरन्तर वा ठूलो मात्रामा वा अपरिवर्तनीय हुनसक्छ ?	मध्यम	उदाहरण: अस्पतालबाट फोहोर पानीको निरन्तर निष्कासन; कृषि रसायनहरूको ठूलो मात्रामा अत्यधिक प्रयोग सन्दर्भहरू: WHO वायु गुणस्तर निर्देशिकाहरू; FAO माटो प्रदूषण; खानेपानी गुणस्तरको लागि WHO दिशानिर्देशहरू; वा यदि अवस्थित छ र कडा छ भने राष्ट्रिय नियमहरू
७३	के योजना कार्यान्वयनले मानव उपभोगका लागि प्रयोगहुने पानीका मुहान /श्रोत लाई दुपित गर्न सक्छ ?	मध्यम	प्रदूषणका स्रोतहरूको उदाहरण: फोहोर पानी निष्कासन; कृषि रसायनहरूको अत्यधिक प्रयोग। पानी गुणस्तरको लागि सन्दर्भ: राष्ट्रिय कानून; यदि यो उपलब्ध छैन भने, पिउनेपानी गुणस्तरको लागि WHO दिशानिर्देशहरू द्वारा परिभाषित गरिए अनुसार। नोट: यदि प्रश्न ७.३ को उत्तर सकारात्मक छ भने, द्वन्द्व निम्त्याउने जोखिमलाई पनि विचार गर्नुहोस् (प्रश्न १९)।
७४	के योजना - कार्यान्वयनले अन्तराष्ट्रिय रूपमा प्रतिबन्धित रसायन वा पदार्थहरू समावेश गर्न सक्छ ?	उच्च	अन्तराष्ट्रिय प्रतिबन्धको अधीनमा रहेका रसायन र सामग्रीहरूको परिभाषा: जोखिमद्वारा कीटनाशकहरूको WHO सिफारिस गरिएको वर्गीकरणको बर्ग १a वा १b को मापदण्ड पूरा गर्ने कीटनाशकहरू; खतरनाक रसायन सम्बन्धी रोटरेडम महासन्धिको अनुसूची III मा रसायनहरू; स्थायी जैविक प्रदूषक सम्बन्धी स्टकहोम महासन्धिद्वारा नियन्त्रित प्रदूषकहरू; एस्बेस्टोस महासन्धिमा जस्तै एस्बेस्टोस; पारा सम्बन्धी मिनामाटा महासन्धिमा जस्तै पारा; मोन्ट्रियल प्रोटोकलमा जस्तै ओजोन घटाउने पदार्थहरू नोट: बलियो जोखिम व्यवस्थापन उपायहरूले यी प्रकारका रसायन र सामग्रीहरू प्रयोग नगरिएको र सही रूपमा विसर्जन नगरिएको सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ।
५	के योजना कार्यान्वयनले फोहोर (waste) उत्पादन (जोखिमयुक्त र गैर-जोखिमयुक्त) गर्न सक्छ ? जसलाई लाभग्राही, पुनःप्रयोग, पुनर्निविधिकरण (recycled) वा उपयुक्त ढङ्गले डिस्पोज गर्न सक्दैनन्		
५	के योजना कार्यान्वयनले गैर-जोखिमयुक्त फोहोर (waste) उत्पादन गर्न सक्छ ? जसलाई लाभग्राहीहरूले पुनःप्रयोग, पुनर्निविधिकरण (	मध्यम	गैर-खतरनाक फोहोरका उदाहरणहरू: प्लास्टिकका झोलाहरू, टिनका क्यानहरू। खतरनाक फोहोरको

इति ७ को जवाफ हो आएमा

(Handwritten signature and stamp)

		recycled) वा उपयुक्त ढङ्गले डिस्पोज गर्न सक्नेनन् ।			
	८.२	के योजना कार्यान्वयनले जोखिमयुक्त फोहोर (waste) उत्पादन गर्न सक्छ ? जसलाई लाभघाहीहरूले पुनःप्रयोग, पुनर्निर्माणिकरण (recycled) वा उपयुक्त ढङ्गले डिस्पोज गर्न सक्नेनन् ।		उच्च	परिभाषा: खतरनाक फोहोरको सीमापार आयागमन र तिनीहरूको विसर्जन नियन्त्रण सम्बन्धी बासेल कन्भेन्सनको अनुसूची ४ मा सूचीबद्ध सबै फोहोरहरू। खतरनाक फोहोरका उदाहरणहरू: प्रयोग नगरिएको कीटनाशकहरू, इन्जिन तेल, ब्रेक फ्लुइड, टायरहरू, चिकित्सा फोहोर, प्रयोग गरिएको व्यक्तिगत सुरक्षात्मक उपकरण (मूक नोट: खतरनाक फोहोरमा स्पष्ट प्रक्रियाहरू छन् (फ्लोरोसेन्ट बत्तीहरू, ब्याट्रीहरू, प्रिन्टर/टोनर कार्ट्रिजहरू) जोखिम मानिने छैन।
	९	के योजना कार्यान्वयनले कृषि रसायनको प्रयोग बढाउन सक्छ ?			
यदि ९ को जवाफ हो आएमा	९.१	के योजना कार्यान्वयनले प्राकृतिक उत्पादन वा प्रविधिहरूद्वारा सजिलै प्रतिस्थापन गर्न सकिने कृत्रिम (synthetic) कृषिरसायनहरूको प्रयोगमा वृद्धि गर्न सक्छ ?		मध्यम	प्राकृतिक उत्पादन वा प्रविधिको उदाहरणहरू: एकीकृत कीट व्यवस्थापन, संरक्षण कृषि नोट: न्यूनीकरण उपायहरूले सही प्रयोग सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ।
	९.२	के योजना कार्यान्वयनमा अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा प्रतिबन्धित किटनाशकहरूको प्रयोग समावेश हुन सक्छ ?		उच्च	सन्दर्भहरू: WHO ले सिफारिस गरेको जोखिमद्वारा कीटनाशक वर्गीकरणको वर्ग १a वा १b को मापदण्ड पूरा गर्ने कीटनाशकहरू; स्टकहोम कन्भेन्सन अन पर्सिस्टेन्ट अर्गानिक प्रदूषकहरूद्वारा शासित प्रदूषकहरू नोट: बलियो जोखिम व्यवस्थापन उपायहरूले यी प्रकारका कीटनाशकहरू प्रयोग नगरिएको र सही रूपमा विसर्जन नगरिएको सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ।
वातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्ड ४ : जलवायु परिवर्तन			हो/होई न	जोखिमको स्तर	टिप्पणी/व्याख्या
	१०	के योजना कार्यान्वयनले ईन्धन दहन, भूमिको आवरणमा परिवर्तन (change in land cover), वा अन्य स्रोतहरूबाट हरितगृह ग्यास उत्सर्जन बढाउन सक्छ?			
यदि १० को जवाफ हो आएमा	१०.१	के योजना कार्यान्वयनले योजना कार्यान्वयन अधिको तुलनामा ईन्धन (काठ, कोईला, वा जिवास्म ईन्धन) को खपतमा स्थायी वृद्धि गर्न सक्छ ?		मध्यम	Examples: intervention introduces an irrigation scheme with engine-powered pumping system; intervention introduces income-generating activity that requires a permanent input of fuel or wood
	१०.२	के योजना कार्यान्वयनले १ देखि १० हेक्टर (सन्निहित वा संचयी) क्षेत्रमा वनस्पती आवरणलाई घटाउन वा रुपान्तरण गर्न सक्छ ?		मध्यम	Examples of degradation: burning, thinning, felling, unsustainable pruning and harvesting from trees and other forest resources Examples of conversion: clearance of forest or wetland for agriculture
	१०.३	के योजना कार्यान्वयनले १० हेक्टर (सन्निहित वा संचयी) क्षेत्र भन्दा बढिमा वनस्पती आवरणलाई घटाउन वा रुपान्तरण गर्न सक्छ ?		मध्यम	Examples of degradation: burning, thinning, felling, unsustainable pruning and harvesting from trees and other forest resources Examples of conversion: clearance of forest or wetland for agriculture

११	के योजना कार्यान्वयनले धेरै मानिसहरूलाई प्राकृतिक जोखिममा भइयक गर्न वा केहि मानिसहरूलाई प्राकृतिक प्रकोपहरूप्रति बढि जोखिममा पार्न सक्छ ?			Note: this question intends to probe changes in exposure, resilience and vulnerability of people to natural hazards Examples of natural hazards: droughts, floods, cyclones, locust swarms
११.१	के योजना कार्यान्वयनले त्यस्तो पूर्वाधार वा सम्पत्ती सिर्जना गर्छ ? जसले कुनैपनि व्यक्तिको प्राकृतिक जोखिममा पर्ने सम्भावना बढाउछ ।		मध्यम	उदाहरण: भारी वर्षामा सजिलै भत्किन सक्ने नयाँ बाँधले बाँधको तल्लो तल्लामा बस्ने मानिसहरूको जोखिम बढाउँछ। नोट: यो प्रश्न विशेष गरी जोखिममा परेका समूहहरूमा लागू हुन्छ ।
११.२	के योजना कार्यान्वयनले मानिसहरूको प्राकृतिक जोखिममा पर्ने सम्भावना बढाउदै व्यवहार, वा जिविकोपार्जन रणनितिहरू परिवर्तन गर्न सक्छ ?		मध्यम	उदाहरण: परियोजनाले समुदायद्वारा गलत तरिकाले दोहोर्न्याइएको पानी व्यवस्थापन प्रविधिहरू प्रस्तुत गर्दछ, जसले गर्दा बाढीको जोखिम बढ्छ नोट: यो प्रश्न विशेष गरी जोखिममा परेका समूहहरूमा लागू हुन्छ
११.३	के योजना कार्यान्वयनले कुनै पनि व्यक्तिलाई आउँदो ५ वर्षमा प्राकृतिक प्रकोपबाट क्षतिहुने सम्पत्तीमा बढि निर्भर बनाउन सक्छ ?		मध्यम	उदाहरण: सिँचाई योजना बाढी वा खडेरीको जोखिममा हुँदा किसानहरू पूर्ण रूपमा सिँचाइयुक्त कृषिमा सर्दछन्; किसानहरूले वर्षामा भर पर्ने प्लटहरूमा पानी-सघन वालीहरू (जस्तै उखु) रोपछन् जुन भविष्यमा वर्षामा कमी आउने सम्भावना हुन्छ
११.४	के योजना कार्यान्वयनले कुनै पनि किसानलाई धेरै सख्याको वालीहरूमा बढि निर्भर बनाउन सक्छ ?		मध्यम	उदाहरण: धेरै वालीहरूको सट्टा एउटा नुगद वालीमा लगानी गर्ने किसानहरू
११.५	के योजना कार्यान्वयनले कुनै पनि व्यक्तिको जिविकोपार्जनका विकल्पहरू घटाउन सक्छ ?		मध्यम	उदाहरण: समुदायका केही सदस्यहरूले प्रयोग गर्ने सामुदायिक जग्गामा बार लगाउने परियोजना नोट: यो प्रश्न विशेष गरी जोखिममा परेका समूहहरूमा लागू हुन्छ
वातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्ड ५ : संरक्षण र मानव अधिकार		हे/होई न	जोखिमको स्तर	टिप्पणी/ब्याख्या
१२	के योजना कार्यान्वयनले केहि मानिसहरूको अधिकार उलङ्घन (चाहे लाभग्राही हुन वा अरु कोहि) वा उनीहरूलाई विभेद गर्न सक्छ ?			
१२.१	के योजना कार्यान्वयनले अन्तर्राष्ट्रिय अधिकारको मापदण्ड र राष्ट्रिय कानूनद्वारा उनीहरूलाई प्रदान गरिएका अधिकारहरूको उलङ्घन वा सिमित गर्न सक्छ ?		मध्यम	अन्तर्राष्ट्रिय अधिकार मापदण्डहरूका लागि सन्दर्भहरू: संयुक्त राष्ट्र संघको बडापत्र; मानव अधिकारको विधिव्यापी घोषणापत्र; नागरिक तथा राजनीतिक अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अनुबन्ध; आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अनुबन्ध
१२.२	के योजना कार्यान्वयनले राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डहरूद्वारा परिभाषित मौलिक श्रम अधिकार वा सिद्धान्तहरूलाई बेवास्ता गर्न सक्छ ?		उच्च	सन्दर्भहरू: आधारभूत सिद्धान्त तथा कार्यस्थलमा अधिकारसम्बन्धी ILO घोषणापत्र; जबरजस्ती श्रम सम्बन्धी ILO महासन्धि २९; जबरजस्ती श्रम उन्मूलनसम्बन्धी ILO महासन्धि १०५; समान पारिश्रमिकसम्बन्धी ILO महासन्धि १००; भेदभाव (रोजगार र पेशा)सम्बन्धी ILO महासन्धि १११; र राष्ट्रिय श्रम कानूनहरू। नेपाल सरकारको श्रम ऐन।

यदि ११ को जवाफ हो आएमा

यदि १२ को जवाफ हो आएमा

(Handwritten signature)

नेपाल विकास परिषद
अध्यक्ष

				<p>नोट: स्थानीय पूर्वाधारको लागि सहभागितालाई 'श्रम' मानिने छैन र सहभागीहरूलाई हस्तान्तरणलाई 'ज्याला' मानिने छैन।</p>
	१२३	के योजना कार्यान्वयनले व्यक्ति वा समूहमाथि हुने विभेदलाई बढावा दिन सक्छ ?	उच्च	सन्दर्भ: नेपालको सविधान, २०१५।
	१२४	के योजना कार्यान्वयनले जोखिम समूहको रूपमा पहिचान भएका मानिसको सम्पत्ति माथिको पहुँचलाई थप सिमित गर्न सक्छ ?	उच्च	उदाहरण: आदिवासी वनवासीहरूले शिकार र सम्झनाका लागि प्रयोग गर्ने वन क्षेत्रलाई संरक्षित क्षेत्रमा परिणत गरिएको छ।
	१३	के योजना कार्यान्वयनले मानिसहरूको भौतिक वा आर्थिक अनैच्छिक पुनर्वासलाई बढावा दिन सक्छ ?		<p>आर्थिक पुनर्वासको परिभाषा: उत्पादनशील सम्पत्ति वा जीविकोपार्जनका स्रोतहरूमा पहुँच गुमाएका मानिसहरूले नयाँ क्षेत्रमा सर्नुपरेको छ।</p> <p>भौतिक पुनर्वासको परिभाषा: आफ्नो आश्रय वा बसोबास गरेको भूमि गुमाएका मानिसहरूले नयाँ क्षेत्रमा सर्नुपरेको छ।</p>
यदि १३ को जवाफ हो	१३१	के योजना कार्यान्वयनले २० जना सम्म मानिसहरूको भौतिक वा आर्थिक अनैच्छिक पुनर्वासलाई बढावा दिन सक्छ ?	मध्यम	<p>सन्दर्भ: IFAD ले उही सीमा प्रयोग गर्दछ नोट: कानुनी क्षतिपूर्ति र स्पष्ट कार्यान्वयन प्रक्रियाहरू बिना जबरजस्ती भौतिक पुनर्वास कडाइका साथ निषेध गरिएको छ नोट: कुनै पनि प्रकारको पुनर्वासको लागि पुनर्वास योजना आवश्यक पर्दछ।</p>
	१३२	के योजना कार्यान्वयनले २० जना भन्दा बढि मानिसहरूको भौतिक वा आर्थिक अनैच्छिक पुनर्वासलाई बढावा दिन सक्छ ?	उच्च	<p>सन्दर्भ: IFAD द्वारा उही सीमा प्रयोग गरिएको छ नोट: कानुनी क्षतिपूर्ति र स्पष्ट कार्यान्वयन प्रक्रियाहरू बिना जबरजस्ती भौतिक पुनर्वास कडा रूपमा निषेध गरिएको छ नोट: कुनै पनि प्रकारको पुनर्वासको लागि पुनर्वास योजना आवश्यक पर्दछ।</p>
	१४	के योजना कार्यान्वयनले बालश्रम निम्त्याउन सक्छ ?		बाल श्रमको परिभाषा: ILO कन्भेन्सन १३८ वा राष्ट्रिय कानून, दुई मध्ये जुन कडा छ।
यदि १४ को जवाफ हो	१४१	के योजना कार्यान्वयनले १४ वर्ष मुनिका नाबालिगहरूलाई हल्का कामकालागि पारिश्रमिक वा विनापारिश्रमिकको रोजगारीमा लगाउन सक्छ ?	उच्च	सन्दर्भ: राष्ट्रिय श्रम ऐन द्वारा परिभाषित उमेर।
	१४२	के योजना कार्यान्वयनले १८ वर्ष मुनिका नाबालिगहरूलाई उनीहरूको स्वास्थ्य, सुरक्षा, वा नैतिकतालाई खतरामा पार्न सक्ने गतिविधिहरूमा पारिश्रमिक वा विनापारिश्रमिकको रोजगारीमा लगाउन सक्छ ?	उच्च	सन्दर्भ: राष्ट्रिय श्रम ऐन र नीति।
	१५	के योजना कार्यान्वयनले कुनै पनि मूर्त या अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदालाई नकारात्मक असर पार्न सक्छ ?		<p>मूर्त सांस्कृतिक सम्पदाको उदाहरण: पवित्र स्थलहरू, चिहान स्थलहरू, मन्दिरहरू, चित्रहरू, स्मारकहरू, आदि।</p> <p>अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाको उदाहरणहरू: परम्परा, अनुष्ठान, प्रदर्शन, मौखिक कथा, ज्ञान, सीप, आदि।</p> <p>सन्दर्भहरू: विश्व सांस्कृतिक र प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण सम्बन्धी युनेस्को महासन्धि; अमूर्त</p>

यदि १५ को जवाफ हो	१५.१	के योजना कार्यान्वयनले कुनै पनि मृत या अमूर्त सांस्कृतिक सम्पादालाई स्थाई वा अपरिवर्तनीय रूपमा नकारात्मक प्रभाव पार्न सक्छ ?	मध्यम	सांस्कृतिक सम्पादाको संरक्षणको लागि युनेस्को महासन्धि उदाहरणहरू: परियोजनाले क्षेत्रको एक नैतिक समूहद्वारा पवित्र मानिने वनस्पति प्रजातिको लागि मूल्य श्रृंखला विकास गर्नेछ;
	१५.२	के योजना कार्यान्वयनले कुनै पनि मृत या अमूर्त सांस्कृतिक सम्पादालाई स्थाई वा अपरिवर्तनीय रूपमा नकारात्मक परिणाम ल्याउनेगरी प्रभाव पार्न सक्छ ?	उच्च	उदाहरणहरू: कुनै एउटा जातीय समूहले पवित्र मात्रै भूमिबाट सडक योजना गरिएकोमा; परियोजनाले आदिवासी जनजातिहरूबाट उनीहरूको प्रयोग र नियन्त्रण परभावित गर्दछ भने ।
१६	के योजना कार्यान्वयनले आदिवासी जनजाती वा तिनीहरूको बसोबास क्षेत्रलाई समावेश वा असर गर्न सक्छ ?			आदिवासी जनजातिहरूलाई छुट्याउन निम्न मापदण्डहरू हेर्नुहोस्: तिनीहरू सामान्यतया भौगोलिक रूपमा भिन्न बासस्थान र पुर्ख्यउली क्षेत्रहरूमा वस्छन् (वा सामूहिक संलग्नता कायम राख्छन्); तिनीहरू आफ्नो क्षेत्र भित्र विशिष्ट सामाजिक, आर्थिक र राजनीतिक संस्थाहरू कायम राख्ने गर्छन्; तिनीहरूको सामान्यतया राष्ट्रिय समाजमा पूर्ण रूपमा समाहित हुनको सट्टा सांस्कृतिक, भौगोलिक र संस्थागत रूपमा भिन्न रहन चाहन्छन्; तिनीहरू आदिवासी वा आदिवासीको रूपमा आत्म-पहिचान गर्छन्। सन्दर्भ: नेपालको संविधान।
यदि १६ को जवाफ हो	१६.१	के योजना आदिवासी जनजातीको स्वामित्वमा रहेको, उनीहरूले व्यवस्थापन गरेको वा दावी गरिएको क्षेत्रमा कार्यान्वयन हुन सक्छ ?	मध्यम	नोट: यदि आदिवासी जनजातिहरू संलग्न छन् भने, उनीहरूको स्वतन्त्र पूर्व र सूचित सहमति (FPIC) कसरी प्राप्त गरियो र यसलाई कसरी कायम राखिनेछ भनेर वर्णन गर्ने संलग्नता योजना आवश्यक हुन्छ। सन्दर्भ: नेपालको संविधान।
वातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्ड ६ : लैङ्गिक समानता			हे/होई न	जोखिमको स्तर
यदि १७ को जवाफ हो	१७	के योजना कार्यान्वयनले लैङ्गिक असमानता, विभेद, असमावेशिता, अनावश्यक कार्यभार र /हिंसा निम्त्याउन सक्छ ? Could the intervention lead to gender-based inequalities, discrimination, exclusion, unwanted workload and/or violence?		सन्दर्भ: नेपालको संविधान, २०१५ र महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयद्वारा तर्जुमा गरिएका विभिन्न नीतिहरू।
	१७.१	के योजना कार्यान्वयनले महिला र बाल कटीहरूलाई (घरेलु र हेरचाह सर्वाधिकार कार्य सहित) दार्ढ्य निशुल्क कार्य गराउन सक्छ ?	मध्यम	उदाहरण: कटीहरूलाई बढी पानी बोक्न आवश्यक छ; महिलाहरूलाई खाना तयार गर्न बढी समय खर्च गर्न आवश्यक छ, परियोजनाले शुरू गरिएका नयाँ बालीहरूको हेरचाह गर्न आवश्यक महिलाहरू उदाहरण: महिलाहरूको प्रतिनिधित्व नभएका बालीहरूको व्यावसायीकरणको लागि सहकारीहरूको सिर्जना
	१७.२	के योजना कार्यान्वयनले घरपरिवार र वा समुदाय स्तरमा निर्णय प्रक्रियामा लैङ्गिक असमानता बढाउन सक्छ ?	मध्यम	

					उदाहरण: पुरुष वा पुरुष-मुखी घरपरिवारलाई मात्र फाइदा हुने सम्पत्तिहरूको सिर्जना; महिलाहरूले गर्ने कामबाट प्राप्त हुने पुरुषहरूको आयमा वृद्धि; विद्यालय सरेको कारणले गर्दा वा सडक अत्र सुरक्षित नभएको कारणले गर्दा केटीहरूलाई विद्यालयबाट निकालिएको
	१७.३	के योजना कार्यान्वयनले लैङ्गिक असमानताका लागि विद्यमान अवस्थाहरूलाई विस्तार वा नयाँ अवस्थाहरू श्रृजना गर्न सक्छ ?		उच्च	उदाहरण: महिलाहरूको प्रतिनिधित्व नभएका वालीहरूको व्यावसायीकरणको लागि सहकारीहरूको सिर्जना उदाहरण: पुरुष वा पुरुष-मुख्य घरपरिवारलाई मात्र फाइदा हुने सम्पत्तिहरूको सिर्जना; महिलाहरूले गर्ने कामबाट प्राप्त हुने पुरुषहरूको आयमा वृद्धि; विद्यालय सरेको कारणले गर्दा वा सडक अत्र सुरक्षित नभएको कारणले गर्दा केटीहरूलाई विद्यालयबाट निकालिएको
	१७.४	के योजना कार्यान्वयनले लैङ्गिक हिंसा बढाउन वा निम्त्याउन सक्छ ?		उच्च	उदाहरण: महिला/पुरुषहरूले हिंसाको सामना गरिरहेका छन् किनभने उनीहरूले महिला/पुरुषहरूको लागि सामाजिक-सांस्कृतिक रूपमा अस्वीकार्य काम गर्छन्; महिलाहरू हिंसा (वा धम्की) को शिकार भइरहेका छन्, किनभने तिनीहरू आफ्नो समुदायमा बहुदो गतिशील छन् सन्दर्भ: लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्न सम्बन्धित राष्ट्र स्विका विभिन्न नीतिहरू।
	वातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्ड ७ : सामुदायिक स्वास्थ्य, सुरक्षा र द्वन्द्व सम्बेदनशिलता		ले/होई न	जोखिमको स्तर	टिप्पणी/व्याख्या
	१८	के योजना कार्यान्वयनले समुदाय, छिमेकी समुदाय, वा सरणार्थी /आन्तरिक विस्थापित समुह र होस्ट समुदाय बीच तनाव वा द्वन्द्व बढाउन सक्छ ?			
यदि १८ को जवाफ हो	१८.१	के योजना कार्यान्वयनको लागि स्थानहरूको छनौटले कुनै विशेष जातिय, धार्मिक, राजनितिक वा अन्य समुहमा ध्यान केन्द्रित गर्ने वा बहिस्कार गर्ने र विद्यमान गुनासाहरूलाई सुदृढ पार्न सक्छ ?		मध्यम	उदाहरणहरू: पहिलेदेखिको द्वन्द्वमा परियोजनाले एउटा पक्ष वा गुटलाई फाइदा पुऱ्याउँछ
	१८.२	के योजना कार्यान्वयनका लक्षहरू द्वन्द्वका मुख्य भागहरूसँग मिल्न र द्वन्द्वका तनाव वा जोखिमहरूमा प्रभाव पार्न सक्छ ? Could the targeting coincide with key divisions in the conflict and have an impact on tensions or risks of conflict?		उच्च	उदाहरण: किसान वा सिमान्तकरित लक्षित मापदण्ड तय गरि छनौट गर्ने, समूह पहिचानसँग सुनिसटपा १२३४३ पडचत गर्ने ।
	१८.३	के योजना कार्यान्वयनले विभिन्न समुहलाई भिन्न फाइदाहरू प्रदान गर्न सक्छ ? वा कुनै पनि तरिकाले		मध्यम	उदाहरण: मूल्य शृङ्खलामा विशिष्ट भूमिकाहरूलाई समर्थन गरेर कुनै पनि समूहको आर्थिक लाभलाई

		कुनै एक समूहको शक्तिलाई अर्कोको भन्दा बलियो बनाउन सक्छ ?			अर्को समूहको लागि सुदृढ पार्ने, परिष्कारका स्रोतहरू वा साधनहरू पैपत्र बलि आफ्नो सरकार सञ्चाललाई प्रवर्द्धन वा अवस्था सुदृढ गर्न कक्षा गर्छन्।
	१८.४	के समुदायमा शक्ति सम्बन्धले योजना कार्यान्वयनमा प्रभाव पार्न सक्छ ?		मध्यम	उदाहरण: सहभागितामूलक प्रक्रियाहरू अनजानमा यसरी व्यवस्थित गरिएका छन् कि सीमान्तकृत समूहहरूले शक्तिशाली व्यक्तिहरूलाई चुनौती दिन असमर्थ हुन्छन्; प्राप्तकर्ताहरूलाई प्रदान गरिएको खाद्य सामग्री समुदायमा पुग्न सक्दैन।
	१८.५	के योजना कार्यान्वयनले सामाजिक-आर्थिक असमानता वा द्वन्द्व सिर्जना गर्ने, सुधित गर्ने वा बढाउनेगरी कार्यकालको व्यवस्थालाई परिवर्तन गर्न सक्छ ? Could the intervention change tenure arrangements in such a way that they create, reinforce, or exacerbate socio-economic inequalities or conflicts?		उच्च	भूमिकरणको भूमि स्वामित्व, अधिकारको परिभाषा: भूमि सहित प्राकृतिक स्रोतहरूको स्वामित्व, पहुँच र उपभोगको लागि औपचारिक वा परम्परागत नियमहरूको सेट। सन्दर्भ: भूमि, मन्थपारलन र वनको भू-भागको जिम्मेवार शासनमा स्वैच्छिक दिशानिर्देशहरू उदाहरणहरू: गतिविधिले भूमि स्वामित्व पहिले नै द्वन्द्वको विषय भएको क्षेत्रमा भूमि अधिग्रहण व्यवस्था परिवर्तन गर्दछ, विभिन्न परिवारहरूद्वारा विवादित भूमिमा सिँचाई योजनाको विकास
	१८.६	के योजना कार्यान्वयनले घिघमान द्वन्द्वलाई बढावा दिन सक्छ वा आन्तरिक विस्थापित समूह/सरणार्थीहरू र होस्ट समुदायहरू बीच नयाँ द्वन्द्व सिर्जना गर्न सक्छ ?		उच्च	
	१८.७	के योजना कार्यान्वयनको समय तनाव बढेको वा त्यस्ता घटना घटीरहेको समयसग मेल खान्छ ?		मध्यम	
	१९	के योजना कार्यान्वयन युद्ध अर्थतन्त्रको समयमा पर्न सक्छ ? Could the intervention become caught up in a war economy?			
यदि १९ को जवाफ	१९.१	के सशस्त्र द्वन्द्व कर्ताहरूले योजनाका स्रोतहरूलाई अन्यत्र सार्न सक्छन् ?		उच्च	
यदि १९ को जवाफ	१९.२	के योजनासग सम्बन्धित आपूर्तिकर्ताहरूको द्वन्द्वरत पक्षहरूसग कुनै पनि प्रकारको सम्बन्ध हुन सक्छ ? वा द्वन्द्वका कुनै पनि कारणहरूसग सम्बन्धित हुन सक्छ ?			
	२१	के योजनाले योजना कार्यान्वयनमा संलग्न मानिसहरूको स्वास्थ्य वा सुरक्षालाई जोखिममा पार्न सक्छ ?			
यदि २१ को जवाफ हो	२१.१	के योजना कार्यान्वयनले गर्भवती र सुत्केरी महिलाहरूलाई समावेश गर्न सक्छ ? जसले उनीहरूको स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पार्न सक्छ ?		मध्यम	
यदि २१ को जवाफ हो	२१.२	के योजना कार्यान्वयनले भारी उपकरण, ढुवानीका भारी साधनहरू, वा जोखिमयुक्त सामग्रीहरूको प्रयोग गर्ने मानिसहरूको स्वास्थ्य वा सुरक्षामा जोखिम निम्त्याउन सक्छ ?		मध्यम	उदाहरण: धुलो उत्पन्न गर्ने नयाँ खाद्य प्रशोधन प्रविधिको जडानका कारण धासप्रधास सम्बन्धी रोगहरूमा वृद्धि।

	२१.३	के योजना कार्यान्वयनले भारी उपकरण, ढुवानीका भारी साधनहरु, वा जोखिमयुक्त सामग्रीहरुको प्रयोग गर्ने मानिसहरुमा स्थायी चोटपटक वा मृत्यू हुन सक्छ ?		उच्च	
यदि २२ को जवाफ हो	२२	के योजना कार्यान्वयनले समग्र समुदायको स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पार्न सक्छ ?			
	२२.१	के योजना कार्यान्वयनले समुदायमा अन्तर्निहित वा विद्यमान रोगहरुको फैलावटलाई सहज बनाउन सक्छ ?		मध्यम	उदाहरण: धुलो उत्पन्न गर्ने नयाँ खाद्य प्रशोधन प्रविधिको जडानका कारण धासप्रधास सम्बन्धी रोगहरुमा वृद्धि ।
	२२.२	के योजना कार्यान्वयनले पानीजन्य रोगहरुको फैलावटलाई सहज बनाउन सक्ने पानी संग सम्बन्धि पूर्वाधारको विकास गर्नेछ ?		मध्यम	उदाहरण: बाँध वा पानी पोखरी निर्माण गर्दा लामखुट्टेको विकास बढ्न सक्छ र त्यसैले मलेरिया जस्ता रोगहरु फैलिनु सक्छन् ।
	२२.३	के योजना कार्यान्वयनले समुदायमा नयाँ रोगहरु ल्याउन सक्छ ?		उच्च	उदाहरण: खाद्य वितरण विन्दुहरुको अपर्याप्त व्यवस्थापनले COVID-१९ फैलाउन सक्छ; विदेशी कोर्यदलको उपस्थितिले नयाँ संक्रामक रोगहरु ल्याउन सक्छ ।
बातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्ड ८ : प्रभावित जनता प्रतिको जवाफदेहिता			हो/होई न	जोखिमको स्तर	दृष्यणी/ब्याख्या
यदि २३ को जवाफ हो	२३	के योजना डिजाईन, कार्यान्वयन वा अनुगमनको बेलामा केहि प्रमुख सरोकारवालाहरुको आवाज नसुनिने जोखिम छ ?			सन्दर्भ: स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
	२३.१	के केहि सम्बन्धित सरोकारवालाहरुले उनीहरुलाई उपयुक्त तवरले सरोकार तराखेको महशुस गर्न सक्छन् ?		मध्यम	उदाहरणहरु: शरणार्थी सन्दर्भमा, शरणार्थी र आश्रयदाता समुदाय दुवैसँग परामर्श गर्न आवश्यक छ; विभिन्न जातीय समूहहरु सँगै बस्ने सन्दर्भमा, सबै जातीय समूहहरूसँग परामर्श गर्न आवश्यक छ ।
	२३.२	के केहि सान्दर्भिक सरोकारवालाहरु लाई विशेषगरी त्यस्ता मानिस वा समूहहरु जो पहिलेनै सिमान्तिकरणको जोखिममा छन, छलफलमा सहभागी नहुन दवाव दिन सक्छन् ?		मध्यम	
	२३.३	के केहि सान्दर्भिक सरोकारवालाहरु विशेषगरी त्यस्ता मानिस वा समूहहरु जो पहिलेनै सिमान्तिकरणको जोखिममा छन, ले गुनासो वा पृष्ठपोषण दिन असहज महशुस गर्न सक्छन् ?		मध्यम	उदाहरणहरु: केही मानिसहरुले आफ्नो मातृभाषामा उजुरी दर्ता गर्न सक्दैनन्

अनुसूची १३ : वातावरणीय तथा सामाजिक जोखिम प्रभाव अध्ययन प्रमाणिकरण ढाँचा

योजनाको नाम र स्थान :	
जिम्मेवार इकाई वा कार्यालय	
साभेदार मस्था :	
योजनाको अपेक्षित समय र अवधि :	
गतिविधिको संक्षिप्त साराश र मुख्य तत्वहरु :	
(जस्तै : योजना सम्बन्धि संक्षिप्त विवरण):	

अध्ययनको परिणाम: क श्रेणी / उच्च स्तरको जोखिम	ख श्रेणी / मध्यम स्तरको जोखिम	ग श्रेणी / निम्न स्तरको जोखिम
<p>म यो प्रमाणित गर्दछु/कि, अध्ययन उपयुक्त ज्ञान र अनुभव भएको व्यक्ति वा व्यक्तिहरूद्वारा गरिएकोछ, अध्ययनमा जो कोहि सलज्न भएपनि काम लगनशिलतापूर्वक, वस्तुनिष्ठापूर्वक र पूर्वाग्रह बिना गरिएको छ। यो मूल्याङ्कन हाम्रो..... र यसले एउटा व्यवसायीक, प्रमाण-र सन्दर्भ आधारित मूल्याङ्कनलाई प्रतिबिम्बित गर्दछ। साथै, शंका भएको ठाउँमा विशेषज्ञको सल्लाह र पूरक विशेषज्ञता खोजिएको छ। यो अध्ययन</p>		
<p>प्रमाणिकरण गर्ने स्थानिय सरकारका आधिकारिक कर्मचारीको नाम, पद र हस्ताक्षर :</p>		
<p>वातावरणिय प्रभाव अध्ययनगर्ने व्यक्तिको नाम, संस्था, पद र हस्ताक्षर :</p>		
<p>सामाजिक प्रभाव अध्ययन गर्ने व्यक्तिको नाम, संस्था, पद र-हस्ताक्षर :</p>		
<p>अध्ययन टोली/समूह कार्यको रुपमा गरिएको थियो (हो / होइन)</p>		
<p>के अध्ययनको लागि अतिरिक्त विशेषज्ञको सल्लाह/सहयोग लिएको (हो / होइन) थियो : यदि लिएको थियो भने, नाम, सम्बद्धता र विशेषज्ञताको क्षेत्र उल्लेख गर्नुहोस ।</p>		
<p>के सल्लाह केन्द्रिय कार्यालयको वातावरणिय तथा सामाजिक सुरक्षा टोली बाट लिइएको थियो ? (हो / होइन)</p>		
<p>के प्रभाव अध्ययन योजना ढाँचा परिवर्तनउन्मुख छ ? यदि छ भने (हो / होइन) कसरी ? संक्षिप्त रुपमा वर्णन गर्नुस ।</p>		
<p>मथि उल्लेखित बाहेक अध्ययनको क्रममा देखिएका महत्वपूर्ण अवलोकन, अनिश्चयता वा अन्य महत्वपूर्ण कारकहरु यहाँ उल्लेख गर्नुहोस । गतिविधिका सह-लाभहरु पनि वर्णनगर्न सकिन्छ । यदि योजना निम्न स्तरको जोखिम समूहमा (ग श्रेणी) वर्गिकृत छ भने, कारण सहित संक्षिप्त विवरण उल्लेख गर्नुहोस ।</p>		